

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Theo Finsterschott

**Život a každodennost pražského měšťana Karla
Kysweina (+1621)**

Life and everydayness of Prague burgher Karel
Kyswein (+1621)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 8. 2018

Theo Finsterschott

Abstrakt

Tato práce zkoumá životní osudy pražského měšťana Karla Kysweina (1578–1621), jeho norimberský rodinný původ, včetně příbuzenství s rodinami Tucherů, Schlüsselfelderů a Viatisů a v neposlední řadě duchovní, a především materiální aspekty jeho každodenního života. Rodové kořeny zkoumané osoby jsou zpracovány zejména na základě norimberských matrik, zpracování pozdějšího života vychází z pražských pramenů: testamentů, knih měšťanských práv, knihy kvitancí a pozůstalostních inventářů. Kysweinův inventář je též hlavním pramenem pro zpracování jeho knihovny, nábytku a způsobu ukládání předmětů, nádobí k jídlu i vaření, předmětů souvisejících s hygienou, oděvů, šperků a cenností, obrazů, hudebnin, dětských předmětů, protipožárního vybavení a obchodnického sortimentu. Text klade obzvláštní důraz na oděvní složku inventáře na pomezí renesance a baroka a zpracovává též dílčí otázky jako například skutečnou podobu gößweinského erbu či Kysweinovo vyznání a úlohu ve staroměstské luteránské obci.

Klíčová slova

16. století, 17. století, dějiny každodennosti, dějiny odívání, měšťané, pozůstalostní inventáře, Praha, Norimberk, Kyswein, Gößwein

Abstract

This thesis focuses on the life course of the Prague burgher Karel Kyswein (1578–1621), his Nuremberg family lineage, including his kinship with Tucher, Schlüsselfelder and Viatis families and non-material and material aspects of his everyday life. Family roots of the researched individual are inspected using Nurnberg registers. For the examination of Karel's later life, the Prague archive sources are utilized: testaments, probate inventories and others. Kyswein's probate inventory is also the main source for the examination of his library, furniture, and way of storing various objects, utensiles, objects of hygiene, clothes, jewels and valuables, paintings, musical instruments, children's objects, house fire-fighting equipment, and trading goods. The thesis emphasises the clothing component of the inventory, at the threshold between Reinessance and Baroque. The work also deals with some particular topics, such as the actual appearance of the Gößwein coat of arms, his religion and his role in the Old-town Lutheran community.

Keywords

16th century, 17th century, history of everyday life, history of clothing, bourgeoisie, probate inventories, Prague, Nuremberg, Kyswein, Gößwein

Obsah

1. Úvod	6
2. Předkové a příbuzní: z Norimberka do Prahy	11
3. Domy v Železné ulici	19
4. Vyznání a knihy	21
5. Úložné prostory a postele	24
6. Nádobí a stolování	30
7. Hygiena.....	32
8. Oděvy, šperky a cennosti	34
9. Obrazy	45
10. Karel mladší a hudba	47
11. Protipožární vybavení.....	49
12. Obchod a sortiment.....	50
13. Závěr.....	53
14. Prameny.....	55
Archivní a rukopisné prameny	55
Staré tisky.....	57
Edice pramenů.....	57
15. Literatura	58
16. Seznam příloh.....	64

1. Úvod

Tato práce se zabývá, jak již vyplývá z názvu, životem a každodenností obchodníka zaznamenaného při norimberském křtu jako Carl Gößwein, u příležitosti zápisu jeho pozůstalosti o mnoho let později v počeštěné podobě jako Karel Kyswein.¹ První kapitola se věnuje původu a příbuzenstvu Karla Kysweina, okolnostem jeho příchodu do Prahy a sňatku s Marií Ceydlerovou. Další část popisuje historii a vnější podobu dvou domů v Železné ulici, které zkoumaná osoba získala tímto sňatkem. Dále se práce věnuje obchodnickově pozůstalostnímu inventáři. Postupně zkoumá Karlovo vyznání v souvislosti s jeho veřejnou činností a knihovnou, nábytek v domě a jeho obsah, kuchyňské a jídelní náčiní, s hygienou spjaté položky inventáře, oděvy a cenné předměty, rozsáhlou obrazovou sbírku, dětské předměty, hudebniny a možný osud Kysweinova syna, Karla Kysweina mladšího, hasičské náčiní a konečně obchod a zboží.

Ptáme-li se po zakotvení tohoto textu z hlediska tematického a metodologického, nacházíme nejednu možnou odpověď. Z nejširšího hlediska se nepochybně jedná o práci pojednávající o kulturních dějinách. Kultura a kulturní dějiny přitom mohou být definovány mnoha různými způsoby. Způsobem segmentárním je lze například vymezit úzce jakožto dějiny múzických umění, o něco širěji jakožto historii kreace, obsahující kromě umění i vědu, filosofii a řemeslnou tvorbu, a konečně nejobecněji jakožto dějiny životního stylu, tedy oblast zahrnující lidskou hmotnou a duchovní kulturu kromě oblasti politiky. Právě třetí definice se týká též tohoto textu.²

Součástí kulturních dějin jsou dějiny každodennosti, pod které tato studie rovněž spadá. Studium každodennosti se netýká pouze dějin všedního dne, nýbrž všech opakovatelných aktivit; jídla, oblékání, rodinného života, genderových aspektů, sexu, hygieny a podobně, ale též festivit,³ zkrátka toho, jak v minulosti „lidé žili“. Výzkum každodennosti není nutně zaměřen pouze na přízemní popis těchto činností, nezřídka se studia individua ani

¹ Jelikož se práce v ohledu Karlova života zabývá především jeho pražským pobytem a inventářem, užívám právě této druhé formy jména nacházející se v inventáři. Dalším, praktickým důvodem pro výběr počeštěné verze jména je skutečnost, že Karel není ve své rodině Karlem jediným, odlišení Karla Kysweina podobou jména tedy slouží větší přehlednosti.

² Lenderová, Milena. Jiránek, Tomáš. Macková, Marie. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1683-4. S. 389–391.

³ Tamtéž, s. 277–302.

širších kulturních a společenských změn.⁴ Studiu každodennosti se u nás věnuje mezi mnoha jinými badatelkami a badateli například Milena Lenderová. Jedním z nejvýznamnějších a v Česku nejnámějších německých historických antropologů věnujících se zkoumání každodennosti je Richard van Dülmen.

Práci by bylo možné v rámci dějin každodennosti z jistého hlediska zařadit i pod metodu mikrohistorie. Zabývá se malým, důkladně prozkoumaným vzorkem a životem politicky nepříliš významného člověka. Stejně snadno by ji však bylo lze jako mikrohistorickou zcela zavrhnout, Karel byl bohatým měšťanem, rozhodně se tedy nejedná o neprivilegovaného jedince, tím méně o příslušníka subalterní vrstvy. Práce se ani nesnaží na základě důkladného studia jedné události či života vyvozovat dalekosáhlé závěry, typické pro mikrohistorický způsob bádání.⁵ Mezi nejdůležitější průkopníky této metody, v České republice stále populárnější, patří kupříkladu Jaroslav Čechura.

Zkoumání pozůstalostních inventářů nemá v systematické rovině příliš hlubokou tradici. Souběžně u nás i ve světě si jich badatelé výrazněji začali všimnout zhruba v polovině sedmdesátých let minulého století.⁶ Dřívější výzkum, který inventáře vnímal spíše jako doplňkový pramen pro studium každodennosti, asi nejlépe a nejnáměji zastupuje Zikmund Winter.⁷ Z prvorepublikových inventárních badatelů lze zmínit též Františka Hrubého.⁸

⁴ Tamtéž, s. 401–403.

⁵ Grulich, Josef. Zkoumání „maličkostí“ (okolnosti vzniku a významu mikrohistorie). *Český časopis historický*, roč. 99, č. 3. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007. S. 519–547. Nodl, Martin. Mikrohistorie a historická antropologie. *Dějiny – teorie – kritika*, č. 2. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004. S. 237–252.

⁶ Pešek, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života. In: *Opera Historica 1, Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*. České Budějovice: Historický ústav, 1991. S. 30.

⁷ Například Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl první*. Praha: Matice česká, 1890. 796 s. Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl druhý*. Praha: Matice česká, 1892. 902 s. Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*. Praha: J. Otto, 1912. 370 s. Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*. Praha: F. Šimáček, 1893. 670 s.

⁸ Například Hrubý, František. Selské a panské inventáře v době předbělohorské 1, 2. *Český časopis historický*, roč. 33, č. 1, 2. Praha: Historický klub, 1927. S. 21–59. S. 263–306.

Od počátku osmdesátých let dvacátého století jsou inventáře hojně využívány k průzkumu zejména měšťanských knihoven,⁹ i když ani zdaleka pouze těch. V posledních dvaceti až třiceti letech pozůstalostní inventáře hojně využívá například Václav Bůžek,¹⁰ pod jehož vedením také vzniká mnoho prací čerpajících z tohoto pramene. V oblasti severozápadních Čech inventární praxi zkoumá Michaela Hrubá.¹¹ Studium pozůstalostních inventářů a testamentů se zabývá též Olga Fejtová.¹² V současné době se zájem o pozůstalostní inventáře jako pramen rozšířil rovněž na dějiny odívání.¹³

Jako pozůstalostní inventáře označujeme soupis veškerého majetku zemřelé osoby.¹⁴ V Praze tyto soupisy obvykle vznikaly v případě sporného dědictví, nebo když byl dědicem sirotek, který nedovršíl svéprávného věku. Pozůstalosti byly zapisovány především do knih

⁹ Kupříkladu Voit, Petr. *Měšťanské knihovny v Olomouci před Bilou horou*. In: *Vlastivědný věstník moravský XXXIII (2)*. Musejní spolek, 1981. 272 s. Kašpar, Oldřich, Kašpar, Zdeněk. K dějinám měšťanských knihoven v Šumperku v 16. stol. (Knihovna písaře Ondřeje Kargerera). *Listy filologické / Folia philologica*. 1984, Roč. 107, Čís. 3. S. 158–161. Mezi současnými diplomovými pracemi zabývajícími se knižní kulturou je zastoupena například Olomouc či Kutná Hora.

¹⁰ Bůžek, Václav. Každodenní kultura jihočeských měšťanských domácností v předbělohorské době. In: *Opera Historica 1: Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*. České Budějovice: Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 1991. S. 43–73. Bůžek, Václav. Bůžková, Hana. Stejskalová, Jana. Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách (Prameny, metody, stratifikace). In: *Jihočeský sborník historický 59 (2)*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 1990, S. 65–80.

¹¹ Hrubá, Michaela. „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“: pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době. Ústí nad Labem: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 2002. 337 s. ISBN 978-80-7044-440-5.

¹² Fejtová, Olga. Die Inventare des bürgerlichen Besitzes als Quelle der Geschichte zur Erforschung der bürgerlichen Buchkultur in der Frühen Neuzeit. *Mitteleuropäische Forschung in den letzten drei Jahrzehnten*. *Vana Tallinn*, roč. 19 (23), Tallinn: Estopol, 2008. S. 4–77.

¹³ Zejména Nachtmannová, Alena. Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století. In: *Documenta Pragensia XXII: Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004. 396 s. ISBN 978-80-902597-9-9. Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*. Praha: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2012. 303 s. ISBN 978-80-86516-51-6.

¹⁴ Pešek, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života, s. 31.

inventářů, ale nalezneme je například i v knihách svědomí, kšaftů, trhových knihách či knihách sirotčích dílů.¹⁵

Starší inventáře, zhruba do 80. let 16. století až začátku 17. století, nejsou nijak členěny, jsou zapsány po místnostech podle toho, co zapisujícímu „přišlo pod ruku“, takže si můžeme udělat jistou představu o uspořádání domu, využívání nábytku a ukládání položek inventáře. Po vydání Koldínova zákoníku roku 1579 a dle jeho článku D XIII. se měly inventáře začít zapisovat po tematických skupinách předmětů (šatstvo, měděné nádoby apod.),¹⁶ Kysweinův pozůstalostní inventář z 28. března 1621 nicméně dokazuje, že ještě tehdy existovali zapisovatelé, kteří soupis vedli starým způsobem.¹⁷

Metodologickou stránku práce s inventáři v devadesátých letech nastínil Jiří Pešek v článku *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života*. Pešek dělí studium inventářů na tři úrovně: první rovinou je studium jednoho inventáře významné, či pro svou socioprofesní skupinu typické osoby, druhou je pak hromadný výzkum jedné skupiny artefaktů (například knih, hudebních nástrojů či odívání),¹⁸ třetí rovinou je komplexní výzkum množství inventářů jakožto celku.¹⁹ Této práci se týká především rovina první, přihlíženo je však i k studiím které se zabývají rovinou druhou a třetí.

Není jednoduché určit, zda byl Karel Kyswein spíše výjimečnou, či typickou osobností své doby a socioekonomického zázemí. Jednotlivec nemůže nikdy zcela odpovídat statistickému průměru, Karel se však své době zdatně nevykykal, je proto možno tvrdit, že byl poměrně typickým zástupcem specifické skupiny obyvatel, pražských luteránských obchodníků. Tato práce přesto vnímá Karla Kysweina jako individuum.

Metodou případové studie, metodou biografickou a částečně metodou komparativní se tedy tento text snaží zachytit individuální zázemí, život a každodennost jednoho měšťana.

¹⁵ Tamtéž, s. 32.

¹⁶ Tamtéž, s. 31. Více ke struktuře pražských knih kšaftů a inventářů Pešek, Jiří. Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské. In: Pražský sborník historický XV. Praha: Panorama, 1982. S. 63–93.

¹⁷ Archiv hlavního města Prahy (dále pouze AHMP), Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 200r, snímek 396.

¹⁸ Pešek, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života, s. 33.

¹⁹ Tamtéž, s. 35.

Kromě pozůstalostního inventáře Karla Kysweina tato práce využívá několika testamentů, pohřebních a křestních matrik, městských knih a dalších písemných pramenů.

2. Předkové a příbuzní: z Norimberka do Prahy

Jméno Goezwinus se podle *Nürnberger Urkundenbuch* v Norimberku objevuje již roku 1219 jakožto „Goezwinus apud portam“ (před branou). Není ovšem jasné, zda se jedná o vnitřní či vnější stranu brány, ani zda jméno Goezwinus značí skutečného předka renesančních Gößweinů.²⁰

Rodina Gößweinů²¹ nebyla sice rodem patricijským, patřila však v 16. století v Norimberku mezi rodiny nejbohatší²² a do jejich řad se často přivdávaly ženy společensky významnějšího, ba dokonce patricijského původu. Jednou z těchto společensky významných žen byla kupříkladu babička Karla Kysweina, Katharina Tucher. Narodila se roku 1515 jako nejmladší dcera Pankraze Tuchera a vnučka Enderse III. Tuchera.²³ 16. února 1534 se vdala za Nicolause Gößweina, Karlova dědečka.²⁴ Rodina Tucherů byla jednou z nejvýznačnějších a nejstarších norimberských patricijských rodin,²⁵ čemuž odpovídá i fakt, že se Katharina nechala několikrát různým způsobem vypoďobnit.

²⁰ Bock, Friedrich. *Nürnberger Spitznamen von 1200 bis 1800. Ein Verzeichnis mit Einführung.* In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 45. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1954 S. 134.

²¹ Schéma příbuzenských vztahů – příloha 10.

²² Nicolaus Gößwein podle Waltera Bauernfeinda patřil s odevzdanou roční berní 224 florinů do 3. nejbohatší majetkové skupiny (200–384 florinů zaplacených ročně na dani), do níž patřilo 42 osob a tvořila 0,56 % populace Norimberku (Bauernfeind, Walter. *Die reichsten Nürnberger Bürger 1579 und ihre Stellung in der reichsstädtischen Gesellschaft.* In: *Jahrbuch für fränkische Landesforschung*, Band 60. 2000. Neustadt an der Aisch: Zentralinstitut für Regionalforschung an der Universität Erlangen-Nürnberg. ISBN 3-7686-9271-X. S. 215). Jeho pravděpodobný bratr Georg patřil dokonce do 2. majetkové skupiny (400–588 florinů zaplacených ročně na dani) čítající 17 osob a zastupující 0,23 % Norimberčanů. Jeho dávka činila 400 florinů (Tamtéž, s. 210.).

²³ Schwemmer, Wilhelm. *Das Mäzenatentum der nürnberger Patrizierfamilie Tucher vom 14.–18. Jahrhundert.* *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 51. 1962. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 43.

²⁴ Landeskirchliches Archiv der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Bayern (dále pouze LAELKB), Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Trauungen 1524–1543, fol. 152v. Bild 165.

²⁵ Diefenbacher, Michael. Obchod norimberského patriciátu orientovaný na východ na příkladu Tucherů v době kolem roku 1500. In: *Pražský sborník historický* 36. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2008. ISBN 978-80-86852-25-6. S. 7. Bartelmeß, Albert. *Die Patrizierfamilie Tucher im 17. und 18. Jahrhundert.* In: *Mitteilungen*

Dokud byl její choť naživu, nechala se malovat s ním. Z roku 1537 tak pochází dvojice portrétů Kathariny a Nicolause vymalovaných Hansem Plattnerem (+1562), nacházejících se dodnes v Norimberku. Obrazy byly pravděpodobně původně spojeny kloubem a na zadní straně podobenky Kathariny nalézáme spojený erb Gößweinů a Tucherů.²⁶

Druhý z Katharininých dochovaných portrétů, pocházející z roku 1565 a namalovaný Nicolasem Neufchatelem zvaným Lucidel, byl, jak uvádí Olga Kotková, rovněž považován za součást dvojice. Mezi lety 1881 a 1989 k němu bylo přiřazováno vyobrazení muže určeného jakožto Nicolaus Gößwein. Obraz je však datován až do roku 1567, kdy byl Nicolaus již 11 let po smrti.²⁷ V neposlední řadě se obrazy liší formálně, rozměry a umístěním nápisu.²⁸ Pravděpodobně naposledy se vdova Katharina nechala zpodobnit v roce 1568 na pamětní medaili nizozemským medailérem Valentinem Malerem. Medaile má průměr 3,1 cm. Líc zobrazuje ženinu tvář a ramena doprovázené nápisem „Katharina Niclas Gößwein“, na zadní straně se nalézá spojený erb Gößwein-Tucherů a heslo „Gott allein mein Trost 1568“.²⁹ Fotografie zmíněných obrazů a medaile se nacházejí mezi přílohami této práce.³⁰ Katharina Gößwein zemřela 15. prosince 1571,³¹ pohřbena byla 18. prosince.³²

des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg, Band 77. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1990. S 223.

²⁶ Schwemmer, Wilhelm. Das Mäzenatentum der nürnbergger Patrizierfamilie Tucher vom 14.–18. Jahrhundert, s. 43.

²⁷ Časově by však obraz odpovídal době života jeho syna, Karlova otce, stejnojmenného Nicolause Gösweina mladšího.

²⁸ Kotková, Olga. *The National Gallery in Prague: Illustrated summary catalogue. Netherlandish painting 1480–1600. I/1*. 1999. Praha: Národní galerie. 175 s. ISBN 978-80-7035-178-9.

²⁹ Schwemmer, Wilhelm. Das Mäzenatentum der nürnbergger Patrizierfamilie Tucher vom 14.–18. Jahrhundert, s. 43.

³⁰ Plattnerův obraz Kathariny Gößwein je příloha 1 (Zander-Seidel, Jutta. *Textiler Hausrat: Kleidung und Haustextilien in Nürnberg von 1500–1650*. München: Deutscher Kunstverlag, 1990. ISBN 978-3-422-06067-8. S. 30.), příloha 2 je tentýž obraz na odlišném snímku (Germanisches Nationalmuseum (dále pouze GN), Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1490, Bildnis der Katharina Gösswein, geb. Tucher.), příloha 3 je Plattnerův obraz Nicolause Gößweina (GN, Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1489, Bildnis des Nikolaus Gösswein.), příloha 4 je Lucidelův obraz Kathariny Gößwein (Zander-Seidel, Jutta. *Textiler Hausrat: Kleidung und Haustextilien in Nürnberg von 1500–1650*, s. 30.), příloha 5 je Malerova medaile s vyobrazením Kathariny Gößwein (Tamtéž, s. 31.), příloha 6 je alianční erb Gößweinů a Tucherů na zadní straně Plattnerova obrazu. (GN, Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1490, Bildnis der Katharina Gösswein, geb. Tucher, Rückseite mit Allianzwapen.)

³¹ Stadtarchiv Nürnberg (dále pouze SN), Das Große Tucherbuch, E 29/III, Nr. 258. Fol. 126r–128r.

³² LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Bestattungen 1570–1587, fol. 19r. Bild 19.

Její manžel, Nicolaus Gößwein starší se narodil roku 1502.³³ Již on obchodoval s Prahou. To je doloženo skutečností, že se 7. listopadu 1542 norimberská rada postavila u staroměstské pražské rady za obchodní společnost s dobyt看em Nicolause Gößweina, Lorenze Langa a Hanse Rotenburgera ve věci dluhu, kterým jí byl za prodaný šafrán povinován zemřelý pražský kupec Wolf Gruner.³⁴ Nicolaus Gößwein starší zemřel 16. prosince 1556.³⁵

Katharina a Nicolaus spolu měli tři děti doložitelné v matrikách rodinné farnosti svatého Sebalda. Nejstarším z nich byl Pankrác Gößwein pokřtěný 17. srpna 1541.³⁶ Je možné, že se nedožil dospělosti, neboť na něj v prozkoumaných pramenech dále nenarážíme.

Dalším potomkem zapsaným v této matrice je Katharina. Byla pokřtěna 28. srpna 1546.³⁷ 14. října 1561³⁸ se vdala za Hanse Rietera von Kornburg se kterým měla deset dětí, z nichž pouze jedno se nedožilo dospělosti. Mnohé z těchto dětí pobývaly též v Praze. Nejstarší syn Hans (1564–1626), syn Joachim (1568–1619) a syn Marx/Markus (1569–1610) se v 80. letech zdržovali na Rudolfově dvoře. Některé z potomků Kathariny a Hanse mohl Karel Kyswein v Praze potkat i v době svého zdejšího pobytu, a sice dvě ze svých sestřenic, Rosinu (1572–1644), provdanou do Prahy roku 1605 nejdříve za Wilhelma Hörbrota, Pražana ve službách císařské dvorské komory, po jeho skonu pak opět v Praze za Hanse Heinricha von Pernetzki, a Sabinu (1575–1635), která si roku 1607 vzala za manžela Carla Imhofa, člena pražského apelačního soudu.³⁹

³³ Schwemmer, Wilhelm. Das Mäzenatentum der nürnbergger Patrizierfamilie Tucher vom 14.–18. Jahrhundert, s. 43.

³⁴ Klier, Richard. Der schlesische und polnische Transithandel durch Böhmen nach Nürnberg in den Jahren 1540 bis 1576. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* Band 53. 1965. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 212.

³⁵ Do současnosti se dochoval latinský epitaf na jeho náhrobku. (Zahn, Peter. Inschriften als sozialgeschichtliche Quellen zur Nürnberger Geschichte. Die Grab-Epitaphien der 110 reichsten Bürger von 1579. *Jahrbuch für fränkische Landesforschung*, Band. 62. Neustadt an der Aisch: Zentralinstitut für Regionalforschung an der Universität Erlangen-Nürnberg. 2002. S. 166.)

³⁶ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1533–1543, fol. 194v. Bild 204.

³⁷ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1544–1555, fol. 245v. Bild 192.

³⁸ Bartelmeß, Wilhelm. Lebensbeschreibung des Hans Rieter von Kornburg (1522–1584) und seine beide Kopial- und Stammbücher. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 56. 1969. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 368.

³⁹ Tamtéž, s. 376–378.

Posledním potomkem zde nalezeným je Karlův otec, Nicolaus Gößwein mladší, pokřtěný 15. července 1548.⁴⁰

Dalšími dvěma dětmi řečené dvojice a Karlovými strýci byli s vysokou pravděpodobností rovněž bratři Georg Gößwein a Carl Gößwein. Georg Gößwein byl činný v obchodu s volským dobyt看em a látkami. V roce 1556 se oženil s Annou Wegener a nedlouho poté byl jmenován do norimberské městské rady. Jeho druhou manželkou byla Magdalena, vdova po obchodním společníku jeho rodiny, kupci Hansi Rothenburgerovi.⁴¹ Roku 1569 zakoupil sídlo Schoppershof,⁴² užíval jej třináct let a před smrtí jej odkázal darovacím dopisem svému sourozenci Carlu Gößweinovi.⁴³ Pohřben byl 4. prosince 1582.⁴⁴

Carl Gößwein byl dalším z dobře oženěných mužů svého rodu. 11. října 1568 si vzal Claru Schlüsselfelder,⁴⁵ ženu z jiného významného norimberského patricijského rodu.⁴⁶ Je možné, že potomků Kathariny Tucher a Nicolause Gößweina staršího bylo ještě více, ve farnosti svatého Sebalda je totiž mezi svatbou páru a prvním zde zapsaným dítětem sedmiletá mezera. Pokud tito potomci existovali, byli zapsáni v jiné farnosti.

Nicolaus Göswein mladší se, stejně jako Georg, oženil dvakrát. Poprvé se tak stalo roku 1567. Do manželského stavu s ním vstoupila Susanna Freydel, dcera Christopa Freydel, norimberského kupce pocházejícího z korutanského Wolfsbergu.⁴⁷ Se Susannou měl Nicolaus ve farnosti svatého Sebalda dvě zapsané děti a patrně ještě přinejmenším jedno dítě v této matrice neevidované.

Mezi svatbou a narozením zde prvního doloženého potomka proběhly čtyři roky, v těchto letech se zřejmě páru narodila Magdalena. V rodopisných tabulkách z roku 1723 je

⁴⁰ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1544–1555, fol. 246v. Bild 193.

⁴¹ Bauernfeind, Walter. Die reichsten Nürnberger Bürger 1579 und ihre Stellung in der reichsstädtischen Gesellschaft, s. 214.

⁴² Seibold, Gerhart. Die Viatis und Peller. Beiträge zur Geschichte ihrer Handelsgesellschaft. Köln: Böhlau, 1977. ISBN 978-3-412-05177-8. S. 124.

⁴³ SN. E 19/II – Familienarchiv Peller, Nr. 375. Schenkungsbrief, 1582.

⁴⁴ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Bestattungen 1570–1587, fol. 191r. Bild 196.

⁴⁵ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Trauungen 1556–1586, fol. 21r. Bild 32.

⁴⁶ Fleischmann, Peter. *Rat und Patriziat in Nürnberg: die Herrschaft der Ratsgeschlechter vom 13. bis zum 18. Jahrhundert*, Band 1. Nürnberg: Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg, 2008. ISBN 978-3-87191-333-4. S. 247.

⁴⁷ Tangl, Karlmann. Die Freidl zu Wolfsberg. *Carinthia: Zeitschrift für Vaterlandskunde, Belehrung und Unterhaltung*, Band 47, Nr. 17. Klagenfurt: Simon Martin Mayer, 1857. S. 111–112.

tato Magdalena, toho času příjmením Bernhard, označena za dceru Nicolause Gößweina a Anny Freudel, kterou je patrně míněna právě Susanna Freydel. Po smrti svého prvního manžela Paula Bernharda se Magdalena Gößwein stala třetí chotí Wilhelma Imhofa, za kterého se vdala 20. října 1633. Zemřela v roce 1636.⁴⁸

Prvním dítětem Nicolause a Susanny zapsaným u svatého Sebalda byla Susanna mladší, pokřtěná 15. února 1572.⁴⁹ Roku 1591 si vzala Burkharda Löffelholze von Colberg (1564–1626) a zemřela v roce 1642.⁵⁰ 28. srpna 1573 byl pokřtěn další potomek páru, syn Christopher.⁵¹ V pozdějších dokumentech se jej nepodařilo dohledat, je tedy možné, že se nedožil dospělosti.

Nicolausovou druhou ženou se 15. ledna 1575 stala Helena Hentz.⁵² Rodina Hentzů byla známa výrobou střelného prachu a obchodem se zbraněmi. Mezi její nejvýznamnější dobové představitele patřili Balthasar Hentz starší (+ asi 1546), Balthaser Hentz mladší (+1555), Conrad Hentz I. (+1557) a Conrad Hentz II. (+1633).⁵³ Přesný příbuzenský vztah Heleny k těmto osobám se nepodařilo dohledat.

Jako první se narodil Heleně a Nicolausovi rok po svatbě Georg Gößwein. Byl pokřtěn 20. ledna 1576.⁵⁴ Jeho manželkou se stala Anna Viatis, dcera patricijského velkoobchodníka, vedoucího vlastníka firmy Viatis und Peller, Bartholomea Viatise.⁵⁵ 26. února 1577 bylo pokřtěno druhé dítě Nicolause a Heleny, Helena Gößwein.⁵⁶ Helena Gößwein mladší se vdala za Kašpara Kocha, v závěti Karla Kysweina uvedeného jako „Kochyn“, zřejmě z důvodu

⁴⁸ Seifert, Johann. Hoch-Adeliche Stam-Taffeln. Zweyter Theil. 1723. Regensburg. Tab. 16/10 EE.

⁴⁹ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1556–1578, fol. 306v. Bild 262.

⁵⁰ Rainer, Friese. Die Hinderofen – Beiträge zur Geschichte einer schwäbischen Familie. In: *Archiv für Sippenforschung*, Heft 97. Limburg an der Lahn: Starke Verlag. 1985. S. 69.

⁵¹ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1556–1578, fol. 307r. Bild 262.

⁵² LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Trauungen 1556–1586, fol. 223r. Bild 178.

⁵³ Grieb, Manfred H. (ed.). *Nürnberger Künstlerlexikon: Bildende Künstler, Kunsthandwerker, Gelehrte, Sammler, Kulturschaffende und Mäzene vom 12. bis zur Mitte des 20. Jahrhunderts*, Band 1, A–J. 2011. München: Walter de Gruyter. ISBN 978-3-11-091296-8. S. 623.

⁵⁴ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1556–1578, fol. 307v. Bild 263.

⁵⁵ Seibold, Gerhart. *Die Viatis und Peller. Beiträge zur Geschichte ihrer Handelsgesellschaft*, s. 221.

⁵⁶ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1556–1578, fol. 308r. Bild 263.

záměny německého přechýlení „Kochin“ za jméno manžela.⁵⁷ Kašpar Koch byl pravděpodobně synem Kašpara Kocha staršího, norimberského kupce.⁵⁸

Carl Gößwein, o kterém je po vzoru jeho pozůstalostního inventáře zde pojednáváno jako o Karlu Kysweinovi (starším), byl pokřtěn 8. května 1578.⁵⁹ Nedlouho po jeho narození jeho otec Nicolaus mladší zemřel. Stalo se tak 10. července. 1579 a pohřben 12. července.⁶⁰ Karlova matka Helena Nicolause přežila nejméně o devět let, neboť ještě 31. července 1588 jí bylo švagrem Mathesem Bauerem odkázáno 100 florinů.⁶¹

Na Karlův příchod do z Norimberka do Prahy měla kromě blízkého vztahu obou měst⁶² pravděpodobně vliv především skutečnost, že byl mladším synem a nejmladším potomkem svého otce. Georg patrně zdědil podnik v Norimberku, ve kterém zůstal, a Karel nejspíš v Praze začal působit jako jeho obchodní zástupce.⁶³ Není jisté, kdy přesně Kyswein do české metropole přišel, měšťanské právo na Starém Městě pražském však získal 7. dubna 1609.⁶⁴ Stalo se tak zřejmě těsně před Kysweinovým sňatkem, neboť jeho syn, Karel mladší Kyswein, se narodil pravděpodobně v roce 1610.⁶⁵

⁵⁷ AHMP, Kniha testamentů 2., 1619–1658, rkp. 2206, fol. 41r, snímek 60.

⁵⁸ Bauernfeind, Walter. Die reichsten Nürnberger Bürger 1579 und ihre Stellung in der reichsstädtischen Gesellschaft, s. 220.

⁵⁹ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Taufen 1556–1578, fol. 308v. Bild 264.

⁶⁰ LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald, Bestattungen 1570–1587, fol. 145v. Bild 151.

⁶¹ SN, Testament des Mathes Bauer, E 19/II Nr. 375.

⁶² K vývoji vztahů mezi těmito městy viz Fejtová, Olga, Ledvinka, Václav, Pešek, Jiří (eds.). *Documenta Pragensia XXIX: Ztracená blízkost. Praha – Norimberk v proměnách staletí*. Praha: Archiv hlavního města Prahy. 801 s. ISBN 978-80-86852-35-5. Karel Kyswein nebyl jediným Norimberčanem, který se v předbělohorské době přistěhoval do Prahy a získal zde městské právo. V první polovině 17. století získalo pražské městské právo 35 osob z Norimberka, z toho 25 na Starém městě pražském. (Zábranský, Vilém. *Noví měšťané pražští v první polovině 17. století – měšťané z Norimberku*. In: *Documenta Pragensia XXIX: Ztracená blízkost. Praha – Norimberk v proměnách staletí*. Praha: Archiv hlavního města Prahy. ISBN 978-80-86852-35-5. S. 381–388.)

⁶³ Více informací o zahraničně-obchodních praktikách včetně obchodu mezi Prahou a Norimberkem podává zejména Buňatová, Marie. *Pražští kupci na cestách: předbělohorská Praha a středoevropské trhy*. Praha: Mishkezy, 2013. ISBN 978-80-87886-01-4. S. 118–122.

⁶⁴ „Karel Gösweyn, kupec, předloživ list na pergameně v řeči německé, řádného svého na svět zrození i dobrého chování, od práva města Norimberka, jehož data sedmého dne měsíce dubna, léta od narození Krista Pána šestináctistého devátého, vedle něho jest jemu práva městského uděleno a živnosti dopřáno, rukojmí se za něho postavili: Lorenc Stark ze Starkenfelsu a Bernard Elseser.“ (AHMP, Kniha měšťanských práv, 1600–1662/1690,

Karlovou vyvolenou a matkou Karla mladšího se stala Marie Gloczová, rozená Ceydlarová. Jejím otcem a Kysweinovým tchánem byl významný pražský obchodník Kašpar Ceydlar (Zeidler). V Kysweinově pozůstalostním inventáři se nacházejí „jiné knihy handlovní kupecké, staré ještě po panu Kašparovi Ceydlarovi“.⁶⁶ Kysweinův kšaft odhaluje, že Kysweinova manželka Marie měla sestru Markétu⁶⁷ a v testamentu Kašpara Ceydlara se hovoří o dvou pozůstalých dcerách, starší Marii a mladší Markétě,⁶⁸ je tedy zjevné, že Karel Kyswein získal své dva domy v Praze a s nimi spojenou živnost právě sňatkem s nebožtíkovou dcerou.

Marie byla ovšem v době sňatku s Kysweinem již vdovou po Mikuláši Gloczovi a z tohoto prvního manželství měla syna, Kašpara Glocze. Václav Líva uvádí, že Karel mladší Kyswein zdědil domy po nevlastním, později zemřelém bratru Kašparu Gloczovi (alternativně též Klausovi⁶⁹) a ten jej zdědil po matce Marii.⁷⁰ Karla Kysweina staršího, který domy spravoval mezitím, tedy přeskakuje. Pozůstalostní inventář Mikuláše Glocze (Klause) je datován 23. července 1610,⁷¹ můžeme tedy předpokládat, že první Mariin manžel zesnul krátce předtím. O to zvláštěji pak zní tvrzení Karla Kysweina, když se ve svém kšaftu z 5. února 1621 zmiňuje, že jeho „v manželství zplozenému“ synu jde na jedenácté léto. Karel

rkp. 536, fol. 116r, snímek 300.) Je patrné, že už v době svého příchodu do Prahy byl Karel Kyswein významnou postavou kupeckého světa, neboť Lorenc Stark ze Starkenfelsu, který se za něj zaručil, patřil mezi nejvýznamnější staroměstské kupce a podnikatele – zasedal ve staroměstské radě (Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*. Praha: ČSAV, 1955. S. 369.) a jeho majetek činil odhadem 170 000 kop míšeňských (Tamtéž, s. 304.).

⁶⁵ V kšaftu z 5. února 1621 se píše: „A tak jmenuji, řídím a ustanovuji mého milého a v manželství zplozeného syna Karla Kesweina, kterémuž nyní z propůjčení Božího na jedenácté léto jde...“ (AHMP, *Knihy testamentů 2., 1619–1658*, rkp. 2206, fol. 40r, snímek 58.)

⁶⁶ AHMP, *Knihy inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 205v, snímek 407.

⁶⁷ AHMP, *Knihy testamentů 2., 1619–1658*, rkp. 2206, fol. 41r, snímek 60.

⁶⁸ AHMP, *Knihy testamentů 1., 1582–1620*, rkp. 2205, fol. 279r, snímek 539.

⁶⁹ Václav Líva uvádí jméno Glocz. Jiří Čarek jméno přepisuje jako Glocz nebo Kloz (Čarek, Jiří. Z dějin staroměstských domů. In: *Pražský sborník historický XVI*. Praha: Panorama, 1983. S. 14.). Obě tyto varianty jména se objevují také v soupisu pozůstalosti po zesnulém Mikuláši Gloczovi (AHMP, *Knihy inventářů, 1596–1622*, rkp. 1174, fol. 393v, snímek 807.). V kšaftu Kašpara Ceydlara je však Mariin první manžel jmenován jako Mikuláš Klaus (AHMP, *Knihy testamentů 1., 1582–1620*, rkp. 2205, fol. 279r, snímek 539.).

⁷⁰ Líva, Václav. Studie o Praze pobělohorské III: Změny v domovním majetku a konfiskace. In: *Sborník příspěvků k dějinám hl. města Prahy IX*. Praha: Obec hlavního města Prahy, 1935. S. 35.

⁷¹ AHMP, *Knihy inventářů, 1596–1622*, rkp. 1174, fol. 416v, snímek 807.

mladší se podle této formulace narodil nejpozději na začátku roku 1611, a tudíž musel být zplozen snad ještě před Mikulášovou smrtí. Nedostatek bližších údajů nám brání toto podezření definitivně potvrdit či vyvrátit, je ale jisté, že si Karel Kyswein bral svou ženu velmi záhy po smrti jejího prvního manžela. Kašpar Glocz zemřel pravděpodobně v roce 1616 nebo 1617.⁷²

Ovdovělá Marie, ač věhlas jejího původu nebyl srovnatelný s manželkou Karlova bratra Georga, Annou Viatis, byla jistě bohatou partií. Kašpar Ceydlar patřil k nejmovitějším pražským měšťanům. Josef Janáček jej zařazuje mezi sedm nejbohatších a jeho majetek odhaduje na 30 000 kop míšeňských,⁷³ ačkoliv v ungeltních registrech velkoobchodníků z roku 1597 uveden není.⁷⁴ Ve své závěti z roku 1605 (zemřel roku 1608) odkazuje každé ze svých dvou dcer polovinu majetku.⁷⁵ Kašpar Ceydlar byl přitom typickým rudolfínským selfmademanem. Do Prahy přišel jako kupecký faktor Kašpara Prunara z Chebu⁷⁶ a roku 1570 mu bylo uděleno městské právo ve Starém Městě. Podle Josefa Janáčka se mu kupeckou živnost podařilo vybudovat i přesto, že postrádal počáteční kapitál.⁷⁷

⁷² V registrech hlavních příjmů sněmem povolených je v roce 1616 dvakrát zmiňován sirotek Kašpar Glocz, jehož jménem odvádějí peníze „na úrocích“ Simeon Hubner a Martin Šmertoš (AHMP, Registra hlavní příjmů sbírek sněmem povolených, 1615–1620, rkp. 79, fol. 8r a 14v, snímek 10 a 17.). Dále již v tomto prameni zmiňován není, v roce 1617 se však objevuje „Karel Kyswain“, který odvedl peněžní sumu na místě „Karla, syna svého, let nemajícího“ (Tamtéž, fol. 24r, snímek 26.).

⁷³ Cena „handle“, tj zboží, peněžní hotovost a pohledávky po odečtení pasiv – 34 113 zl. Chybí údaje o ceně domu v Železné ulici. Přibližný odhad ceny všeho majetku: 30 000 kop míš. (Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 302.)

⁷⁴ Tamtéž, s. 331.

⁷⁵ „Dále pak statek můj movitý i nemovitý, na čemkoli záležející a jakýmikoli jmény jmenován aneb kdekoli vyhledán býti mohl, ten všecken úhrnkem, nic ovšem nevyměňujíc, odkazují po mé smrti a mocně dávám dcerám mým Marii a Maruše [tj. Markétě], již manžely opatřeným, na rovný mezi ně rozdělený, k jmění, držení a dědičnému vládnutí a toho v bázni Boží s dědici svými spožívání.“ (AHMP, Kniha testamentů 1., 1582–1620, rkp. 2205, fol. 279r, snímek 539.)

⁷⁶ Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 84, 331.

⁷⁷ „U některých obchodníků pak nemůžeme vůbec předpokládat, že by začali provozovat obchod s nějakými významnějšími finančními prostředky (Kašpar Ceydlar). Tím se ovšem potvrzuje platnost názoru, který jsem již vyslovil, že totiž pro rozvoj živnosti nebyl počáteční kapitál rozhodujícím činitelem.“ (Tamtéž, s. 336.)

3. Domy v Železné ulici

Pro zkoumání každodenního života Kysweinovy rodiny jistě není bez zajímavosti, že dům čp. 488 byl poněkud atypického tvaru. Tento dům, ve kterém podle inventáře „nebožtík bydlel“,⁷⁸ sestával (a stále, i po klasicistní přestavbě z 19. století, sestává) ze dvou křídel, „jedno má úzké průčelí do ulice Železné, širší vstupní průčelí druhého se obrací do ulice Kožné“.⁷⁹ Původně se jednalo o dvě samostatné budovy, dům U Červené růže (čp. 488) a stáj domu U Červeného jelena (čp. 491). Ke spojení došlo v roce 1564, v době, kdy se dům podle předchozího majitele Jana Pštroša či Štrossa již nazýval U Pštroša či U Zlatého pštroša.⁸⁰ V roce 1573 dům od příbuzných zesnulého Jana Kulíška získal za 825 kop míšeňských Kašpar Ceydlar s manželkou Dorotou.

Druhý dům (čp. 489) je méně zajímavý. V roce 1595 jej Kašpar Ceydlar koupil za 725 kop, dům č. 489 byl pravděpodobně menší a méně honosný: kromě mázhauzu obsahoval již jen světnici a komoru. Soupis pozůstalosti také nasvědčuje, že byl ve srovnání s prvním domem podstatně méně vybavený: zapisovatel uvádí jen postele, stůl, umyvadlo, dětské předměty a hudební nástroje.⁸¹

Kysweinova rodina nevlastnila domy v Železné ulici dlouho – již v roce 1630 byly „Kyzweinovic domy“, jak uvádí Tomáš V. Bílek v *Dějninách konfiskací v Čechách*, konfiskovány dekretem královské komory, neboť v čtyřměsíční lhůtě „skrze plnomocníky

⁷⁸ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 200v, snímek 397.

⁷⁹ Šámal, Petr. Rymarev, Alexandr. *Domy na Starém Městě pražském*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-810-1. S. 104.

⁸⁰ „R. 1555 došlo ke směně. Štross si vyměnil dům se sousedem (dnes čp. 489) Janem Kulíškem, který pak hospodařil s manželkou Kateřinou v domě U pštroša až do své smrti. Zvětšil dům tím, že přikoupil od domu U červeného jelena (čp. 491) stáj, která stála přímo za domem U pštroša i za sousedním domem nárožním Augustina apotekáře. Tato přikoupená část zůstává pak při domě U zlatého pštroša až do dnešního dne. Je to zadní stavení obrácené frontou do Kožné ulice. (...) Dům U pštroša má, jak už bylo řečeno, vzadu dosti velký díl v Kožné ulici. Tento díl nenáležel k domu od počátku, nýbrž býval ve 14. stol. Samostatný a náležel jakémusi Fránovi Pesoldi, který jej prodal r. 1359 majiteli domu U pávů (čp. 490). Při tomto domě zůstalo pak stavení v Kožné ulici až do r. 1516, kdy je koupil železník Michal od Červeného jelena (čp. 491). Prodal je však hned dále Janu Šodovi k jeho domu čp. 488. Z prodeje však sešlo, a tak teprve r. 1564 bylo toto stavení v Kožné ulici, označené při trhu jako ‚marštal‘, připojeno definitivně k dnešnímu domu čp. 488.“ (Čarek, Jiří. Z dějin staroměstských domů. In: *Pražský sborník historický XVI*. Praha: Panorama, 1983. S. 12–13.)

⁸¹ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 214v–215r, snímek 425–426.

katolické nebyly prodány“. Dvacetiletý Karel mladší Kyswein byl v té době patrně po smrti či v emigraci, nicméně „není vytčeno, komu [domy] náležely“.⁸² I přesto zanechala kysweinovská epizoda v životě domu poměrně výraznou stopu, neboť i dnes bývá dům čp. 488 uváděn v literatuře jako „Gissweinský“.⁸³

⁸² Bílek, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, část druhá*. Praha: Nákladem Musea království českého, 1883. S. 1012.

⁸³ Šámal, Petr. Rymarev, Alexandr. *Domy na Starém Městě pražském*, s. 104.

4. Vyznání a knihy

Jak napovídá město jeho původu, Norimberk, patřil Karel Kyswein mezi luterány. Ihned po svém příchodu do Starého Města pražského se zařadil mezi vůdčí osobnosti zdejších protestantů a spolu s dalšími významnými pražskými obchodníky patřil k čelným představitelům německého evangelického sboru. Tento sbor, založený roku 1609 (ihned po vydání Rudolfova majestátu), se za podpory evangelické šlechty a zahraničních dárců v roce 1611 sebevědomě pustil do budování chrámu U Salvátora. Karel Kyswein patřil mezi dvacet čtyři opatrovníků ustanovených k vedení stavby.⁸⁴

Josef Janáček, s odkazem na Hrejsovo dílo *U Salvátora*, říká, že „žádný z těch bohatých kupců, kteří stáli v čele obce, neobětoval na financování stavby kostela částku významnější“.⁸⁵ To je jistě pravda, nicméně z úplné náboženské vlažnosti Karla Kysweina podezírat nemůžeme. Ve svém kšaftu dává „nově založenému kostelu německému na Starém Městě pražském, U Salvátora slove“ 100 zlatých s douškou, „aby něco na mou památku vystavěno aneb vzděláno bylo“. Přitom ještě chrámu odpouští předchozí dluh, taktéž ve výši 100 zlatých, a ruší šuldprýf (dlužní úpis) „od pánů opatrovníků kostela toho“.⁸⁶ Kyswein rovněž odkazuje 25 kop míšeňských kostelu sv. Havla a stejnou částku také špitálu sv. Pavla.⁸⁷

Většina knih z Kysweinovy pozůstalosti není uvedena titulem; ty, které pojmenovány jsou, patří bez výjimky mezi náboženské tituly. Celkem měl Kyswein doma přes 150 svazků v knihovnách v různých místnostech. Na poměry měšťanské domácnosti začátku sedmnáctého století byly jeho knihovny rozsahu spíše průměrného.⁸⁸ Pro srovnání, největší měšťanská knihovna z inventářů té doby, patřící staroměstskému radnímu Rudnerovi

⁸⁴ Hrejsa, Ferdinand. *U Salvátora: z dějin evangelické církve v Praze (1609–1632)*. Praha: Nákladem Českobratrského evangelického sboru, 1930. S. 11. Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 373. Teige, Josef. *Základy starého místopisu pražského (1437–1620), díl I*. Praha: Obec královského hlavního města Prahy, 1910. S. 374–376.

⁸⁵ Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 373.

⁸⁶ AHMP, *Knihy testamentů 2., 1619–1658*, rkp. 2206, fol. 40r, snímek 58.

⁸⁷ Tamtéž, fol. 40r, snímek 58.

⁸⁸ „V druhé půli XVI. věku následkem knihtisku sto i dvě stě knih má leckterý měšťan pražský i venkovský ve svém libráři.“ (Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 128.)

z Rupenberka, měla pět set čtyřicet položek.⁸⁹ Podrobněji zkoumal měšťanské knihovny a jejich složení Jiří Pešek.⁹⁰

V jedné almaře měl Kyswein sedmnáct svazků ve foliovém formátu, dvacet svazků v kvartovém formátu a devadesát sedm svazků v oktávovém formátu. K tomu pak ještě tři kupecké knihy in folio a jednu faktorskou knihu Marka Fukara z Annaberku.⁹¹ V jiné, menší almaře skladoval Kyswein pět svazků ve foliovém formátu, dva svazky v kvartovém formátu, čtyři svazky v oktávovém formátu a jeden svazeček v neobvyklém duodecimovém (dvanácterkovém) formátu „se stříbrnými klauzurami“.⁹² Je možné, že tato knihovna patřila původně Kašparu Ceydlarovi, neboť v téže místnosti, jen v jiné almaře se nalézaly kupecké knihy ještě po zesnulém kupci.

Zajímavý je zejména fakt, že přestože Kyswein jakožto kupec původem z Norimberka hovořil německy (a stejným jazykem napsal originál kšaftu), měl doma česky psanou Bibli.⁹³ Ostatní jmenované knihy jsou psány v Kysweinově rodném jazyce: „evangelia a písně německé“, polemická *Hauspostilla* od německého luteránského teologa Ägidia Hunnia (+1603),⁹⁴ nejmenovaná německá kniha reformačního historika Johanna Sleidana (+1556), tři díly *Goldene Sendschreiben*, překladu sbírky esejí španělského moralisty Antonia de Guevary (+1545), „Hausbettbuch“ (domácí modlitební kniha) německého astrologa a historika Johanna Cariona zvaného Reucerus (+1537) a „jezuitská“ modlitební kniha *Zwölf [geistliche] Andachten (Dvanáct přemýšlování duchovních)* německého teologa Filipa Kegelia.⁹⁵

⁸⁹ Tamtéž, s. 138–139.

⁹⁰ Pešek, Jiří. *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 978-80-7066-789-7. S. 64–103.

⁹¹ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201v, snímek 399.

⁹² Tamtéž, fol. 204v, snímek 405.

⁹³ „Bibli česká s pozlacenými listy“ (Tamtéž, fol. 40r, snímek 403.)

⁹⁴ „Postilla Hunniova obsahuje časté polemiky zvláště proti katolíkům, ale též proti vyznavačům nauky Kalvínovy.“ (Hrubý, Hynek. *České postilly: studie literárně a kulturně historická*. Nákladem jubilejního fondu Král. české společnosti nauk, 1901. S. 222.)

⁹⁵ „I přes ideologické rozpory poskytovala duchovní literatura společný základ a výrazové prostředky. K pochopení významu duchovní literatury pro překonávání konfesijních rozdílů stačí vzít v potaz *Dvanáct přemýšlování duchovních* Philippa Kegelia. Kegeliova práce, která vyšla roku 1596 v Lipsku a která v luterském světě patřila v 17. století k nejčtenějším, byla tvořena téměř výhradně obsahem vypůjčeným přímo z jezuitských zdrojů.“ (Kreslins, Janis. *Neubestimmung der Europa-Idee*. In: Bußmann, Klaus, Werner, Elke Anna (eds.): *Europa in 17. Jahrhundert: Ein politischer Mythos und seine Bilder*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2004. ISBN 978-3-515-08274-7. S. 364.)

Některé z knižních položek mohl Kyswein pořídit v knihkupectví Tobiáše Fikara situovaném v „osadě svatého Mikuláše proti kostelu na rohu vedle domu Jana Lounského“. V tomto knihkupectví totiž před 7. prosincem 1612, kdy Fikar zemřel, nakupovali členové salvátorského sboru, mezi které Karel patřil.⁹⁶

⁹⁶ Hrejsa, Ferdinand. *U Salvatora: z dějin evangelické církve v Praze (1609–1632)*, s. 26.

5. Úložné prostory a postele

Jedním ze dvou nejčastějších druhů úložného nábytku je v Kysweinových domech almara. Mezi patnácti Kysweinowými almarami nacházíme několik typů (almara se zásuvkami,⁹⁷ almara s umyvadlem,⁹⁸ almara s přihrádkami...⁹⁹) i velikostí. Žlutá almara¹⁰⁰ dává tušit zálibu v živých barvách typickou pro měšťanstvo předbělohorského období. Obsah almar bývá někdy monotematický, jindy neobyčejně pestrý. Nalézáme almary pro ukládání knih,¹⁰¹ almaru vyhrazenou pouze základu (zástavě) Barbory Štorkové (Starkové), jež sestává ze šperků, peněz a šuldbřýfu (směnky) na 887 rýnských zlatých,¹⁰² almaru obsahující výhradně koření,¹⁰³ almaru plnou váčků¹⁰⁴ (tedy především koženého šmejdu), almary ukrývající železářské¹⁰⁵ i textilní zboží, případně obojí,¹⁰⁶ almary vyhrazené nádobí¹⁰⁷ či oděvům a oděvním doplňkům,¹⁰⁸ almaru ukrývající kombinaci knih, „psaní poselacích“, prostěradel, fěrtochů, firhaňků, klobouků a koberců.¹⁰⁹ Ve dvou almarách se skrývá umyvadlo¹¹⁰ (jedno z nich doprovázeno „visutou cínovou nádobou k umývání“¹¹¹), obsah jedné z nich by snad bylo možné s trochou nadsázky popsat jako vojenskou všehochuť,¹¹² v další se nacházejí šperky, oděvy, látky, firhaňk k posteli, zbraně, nádobí i cennosti, včetně

⁹⁷ Tamtéž, fol. 204r–204v, snímek 404–405.

⁹⁸ Tamtéž, fol. 204r, 215r, snímek 404, 426.

⁹⁹ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹⁰⁰ Tamtéž, fol. 204v, snímek 405.

¹⁰¹ Tamtéž, fol. 201v, 204v, snímek 399, 405.

¹⁰² Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.

¹⁰³ Tamtéž, fol. 204v, snímek 405.

¹⁰⁴ Tamtéž, fol. 204r–204v, snímek 404–405.

¹⁰⁵ Tamtéž, fol. 212r, snímek 420.

¹⁰⁶ Tamtéž, fol. 214r–214v, snímek 424–425.

¹⁰⁷ Tamtéž, fol. 207r–207v, snímek 410–411.

¹⁰⁸ Tamtéž, fol. 205v, 206r, snímek 407, 408.

¹⁰⁹ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹¹⁰ Tamtéž, fol. 204r, 215r, snímek 404, 426.

¹¹¹ Tamtéž, fol. 204r, snímek 404.

¹¹² Tamtéž, fol. 209r, snímek 414.

stříbrné škrabky na jazyk¹¹³ apod. Peří na koně v jedné jinak čistě „knižní“ almaře je detailem, který i dnes dýchá životem.¹¹⁴

Všemožné krabice a krabičky jsou druhou z nejčastějších úložných prostor v Kysweinových domech, nalezneme jich tu – stejně jako almar – patnáct. Na základě skutečnosti, že v případě zápisu následuje po položkách uložených volně v almaře krabice a její obsah, načež se zapisovatel při lokalizaci umístění položek inventáře vrátí „k přihrádkám“, lze předpokládat, že minimálně některé krabice jsou pravděpodobně uloženy uvnitř almar¹¹⁵ či truhel¹¹⁶ a dalšího rozměrnějšího nábytku.

V krabicích a krabičkách nalézáme drobnosti jako amulety,¹¹⁷ všelijaké šperky¹¹⁸ a cennosti,¹¹⁹ hygienické potřeby jako „na šňůrce hedbavný žlutý páradlo na zuby s lžičkou k uším“,¹²⁰ nože,¹²¹ nádobí,¹²² oděvy a oděvní doplňky,¹²³ ložní prádlo,¹²⁴ látky,¹²⁵ kusy sukna i hedvábných látek na oprávký,¹²⁶ šňůrky,¹²⁷ knoflíky,¹²⁸ prýmy¹²⁹ a stuhy,¹³⁰ tkanice¹³¹ (mimo jiné i zlaté a stříbrné¹³²), čabraky¹³³ a železářské zboží.¹³⁴

¹¹³ Tamtéž, fol. 200v–201v, snímek 397–399.

¹¹⁴ Tamtéž, fol. 201v, snímek 399.

¹¹⁵ Tamtéž, fol. 200v–201v, snímek 397–399.

¹¹⁶ „V též truhle, v krabici bílé“ (Tamtéž, fol. 213r, snímek 422.)

¹¹⁷ „Zub vlčí v stříbře fasovaný“ (Tamtéž, fol. 205v, snímek 407.)

¹¹⁸ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

¹¹⁹ Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.

¹²⁰ Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.

¹²¹ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

¹²² Tamtéž, fol. 213r, snímek 422.

¹²³ Tamtéž, fol. 201v, 205v, 206r, snímek 399, 407, 408.

¹²⁴ Tamtéž, fol. 201v, snímek 399.

¹²⁵ Tamtéž, fol. 201v, 205v, snímek 399, 407.

¹²⁶ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹²⁷ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹²⁸ Tamtéž, fol. 205r, 205v, snímek 406, 407.

¹²⁹ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹³⁰ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

¹³¹ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

¹³² Tamtéž, fol. 205v, snímek 407.

¹³³ Tamtéž, fol. 205v, snímek 407.

¹³⁴ „drátu tenkého mosazného na věnce svazků – 91,

Do truhel se ukládalo především oblečení a oděvní doplňky,¹³⁵ včetně spodního prádla¹³⁶ a dětských plen,¹³⁷ dále pak ložní prádlo,¹³⁸ ubrusy, servíty (ubrousky), ručníky¹³⁹ a nádobí.¹⁴⁰ Samozřejmě narážíme na výjimky, jako „zrcadlo kamením bílým obložené v pouzdře“.¹⁴¹ V železné, zřejmě dobře zabezpečené truhle nacházíme „malých zlatých peněz za 180 kop míšeňských“.¹⁴² Jedna truhla obsahuje věci malého Karla.¹⁴³

V Kysweinových domech narazíme na jediný šenktyš (kredenc či výčepní stůl), a to „ve světnici vedle dveří“.¹⁴⁴ Obsahuje nádobí včetně dvou párů slánek, dukátovou váhu (používala se k zjištění pravosti peněz¹⁴⁵), a čtyři „cvilinkové“ (párové) servíty. Rovněž v něm nacházíme uloženy architektonické prvky: alabastrové sloupky na římsy a k nim pozlacené, malované „makovice“ (hlavice) na římsy.¹⁴⁶

Oba Kysweinovy domy jsou vybaveny jedním mísníkem (kus nábytku určený k uchovávání nádobí, kredenc). Mísník v hlavním domě (U Pštrosa) je obsahově nejasný.

drátu tenkého bílého mosazného i zlatého kotoučů – 98,

zvonečků mosaznejch malých svazků – 79,

šluncendrátu svazků – 21“ (Tamtéž, fol. 210r, snímek 417.)

¹³⁵ Tamtéž, fol. 202r–202v, snímek 400–401.

¹³⁶ Tamtéž, fol. 202r, snímek 400. Šaty vinuté v tomto případě pravděpodobně znamenají právě spodní prádlo, ačkoli se tímto termínem běžně označuje i ložní a stolní textil; v celém inventáři jsou totiž ubrusy, ubrousky, servíty, prostěradla i cíchy zapisovány zvlášť, právě pod těmito názvy, kdežto šaty vinuté se vyskytují v celém inventáři pouze jednou, a to v devatenácti kusech.

¹³⁷ Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.

¹³⁸ Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.

¹³⁹ Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.

¹⁴⁰ Tamtéž, fol. 203r, 212r, 213r, snímek 402, 420, 422.

¹⁴¹ Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.

¹⁴² „Malých zlých [zlatých] peněz za 180 kop míšeňských“ (Tamtéž, fol. 204v, snímek 405.)

¹⁴³ „Truhla, o tý oznámeno, že by v ní toliko věci Karla sirotka byly“ (Tamtéž, fol. 206v, snímek 409.)

¹⁴⁴ Tamtéž, fol. 208r, snímek 412.

¹⁴⁵ „Dukátová váha neslouží pouze potřebám mincoven, nýbrž též k zjišťování, zda mají dukáty správný obsah zlata.“ (Schiebe, August. *Universal-Lexikon der Handelswissenschaften, zweiter Band*. Leipzig: Friedrich Fleischer, 1838. S. 190.)

¹⁴⁶ Sloupky se zdobily například dveře. „V té době jsou zmínky, že dveře byly vyřezávanou prací řemeslně ozdobovány, futra ozdobována že by sloupky zvenčí i vně.“ (Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 7.)

Zapisovatel jej zjevně poprvé zapomněl zapsat, načež jej zmiňuje až jako „v témž mísničku“,¹⁴⁷ z kontextu ale můžeme předpokládat, že předměty, které by, v případě, že bychom nedbali této souvislosti, musely být uloženy na mazhauzku zcela volně, se ve skutečnosti pravděpodobně nacházely právě v něm. Jedná se o různé nádoby, mosazné svícny¹⁴⁸ a čepy.¹⁴⁹ Jisti si můžeme ovšem být, že v „jiné přihradě“ mísničku je uloženo osm baněk (zřejmě užívaných k pouštění žilou)¹⁵⁰ a rozebraný visutý mosazný svícen (tedy lustr).¹⁵¹ Mísniček ve druhém domě (čp. 489) je prázdný.

Postelí se v celém inventáři (nepočítáme-li dětské postýlky a kolíčky) nachází jedenáct. Bývají opatřeny firhaňky,¹⁵² devět z nich nebesy¹⁵³ a velkým množstvím peřin.¹⁵⁴ Tento vzhled malých pevností a frekvenci ohřívadel,¹⁵⁵ stejně jako výskyt šlopfelce¹⁵⁶ (rozměrný plášť často z drahé hedvábné látky s rukávy, podšitý kožešinou a užívaný při ukládání na lože a vstávání),¹⁵⁷ můžeme přičíst známému faktu, že ložnice nebyly vytápěny.

V pozůstalosti nacházíme rovněž několik „šrejbytšů“ (psacích stolů),¹⁵⁸ které se podle Zikmunda Wintera poprvé objevují „v krásné čestně“ jakožto „hrozné slovo německé“ roku 1565. Nepocházejí však – navzdory svému názvu – z původní domoviny Kysweinů, nýbrž z Itálie, ba dokonce je v Praze Italové prodávali.¹⁵⁹

Obsah jednoho z nich, dost možná rovněž italské proveniencie, souzní se skutečností, že Kysweinové patřili k erbovním měšťanům. Nachází se v něm totiž „některé listy a při tom

¹⁴⁷ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 209r, snímek 414.

¹⁴⁸ Tamtéž, fol. 208v, snímek 413.

¹⁴⁹ Tamtéž, fol. 209r, snímek 414.

¹⁵⁰ Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 154.

¹⁵¹ Tamtéž, fol. 209r, snímek 414.

¹⁵² Tamtéž, fol. 201v, 202r, 204r, 205r, 209v, 215r, snímek 399, 400, 404, 406, 415, 426.

¹⁵³ Tamtéž, fol. 207r, 209v, 210r, 214v, snímek 410, 415, 416, 425.

¹⁵⁴ Tamtéž, fol. 206v, 209v, 210r, 214v, 215r, snímek 409, 415, 416, 425, 426.

¹⁵⁵ Tamtéž, fol. 207v, 212r, 213v, snímek 411, 420, 423. Tato ohřívadla jsou patrně určena k prodeji.

¹⁵⁶ Tamtéž, fol. 207r, snímek 410.

¹⁵⁷ Nachtmannová, Alena. Módní oděv raného novověku jako symbol společenského postavení. In: *Oděv v Čechách ve středověku a raném novověku*. Praha: Národní památkový ústav, 2016. ISBN 978-80-86516-83-7. S. 69.

¹⁵⁸ Tamtéž, fol. 202r, 203r, 203v, snímek 400, 402, 403.

¹⁵⁹ Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 40.

majestát na erb nebož. Karla Kusweyna panu otci jest daný“.¹⁶⁰ I další předměty v domě souvisejí s příslušností k erbovní měšťanské elitě, která se rozšířila v 15. a 16. století.¹⁶¹ V pozůstalostním inventáři nacházíme například „sklenici řezanou v pouzdře s erbem nebožtíka,“¹⁶² dále pak pečetní prsten¹⁶³ a stříbrnou pečeť,¹⁶⁴ u kterých motiv erbu sice není uveden, ale ze situace poměrně jasně vyplývá.

Za nejspolehlivější ukázkou erbu Gösweinů považuji zadní stranu již zmíněného obrazu Karlovy babičky z roku 1557. Vedle gößweinského erbu obsahuje i znak rodu Tucherů.

Španělský štít je snížene černě a zlatě kosmo dělený s kosmým černým břevnem. Kolčí nalevo (směrem k tucherskému erbu) natočená přilba s točenicí a (rozsekanými) přikryvadly je v barvách štítu. Klenotem je složené křídlo s figurami z erbu.¹⁶⁵

Znak rodu Gößweinů nacházíme v několika heraldických příručkách, různě nakreslený i popsáný. Ve vydání Siebmacherova erbovníku z roku 1873¹⁶⁶ je popsán bez uvedení barev se dvěma kosmými břevny. Tato interpretace odpovídá i vyobrazení v řečené knize,¹⁶⁷ až na to, že orientace je převrácená, a břevna jsou tedy šikmá. Ve vydání Siebmacherovy příručky z roku 1704 nacházíme erb správně nakreslený včetně označení barev, jeho orientace je však opět opačná.¹⁶⁸ Jen na jednom vyobrazení nalezeném ve vydání Siebmacherova erbovníku z roku 1857 je znak správně orientovaný, ale je zde třikrát kosmo dělený,¹⁶⁹ což je uvedeno též v popisné části příručky.¹⁷⁰

¹⁶⁰ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202r, snímek 400.

¹⁶¹ Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl první*, s. 129.

¹⁶² AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201r, snímek 398.

¹⁶³ „Sekrytek [pečetní prsten] zlatej nebožtíka, malej“ (Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.)

¹⁶⁴ „pečeť nebožtíka stříbrná“ (Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.)

¹⁶⁵ Příloha 6.

¹⁶⁶ Siebmacher, Johann. Hefner, Otto Titan von. Heyer von Rosenfeld, Friedrich. *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, fünftes Bandes, zweite Abtheilung. Zweitausend bürgerliche Wappen*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1873. S. 15.

¹⁶⁷ Příloha 7. (Tamtéž, Tafel 26.)

¹⁶⁸ Příloha 8. (Siebmacher, Johann. *Wappenbuch*. Nürnberg: Rudolf Johann Helmer, 1701. Tafel 164.)

¹⁶⁹ Příloha 9. (Siebmacher, Johann. Hefner, Otto Titan von. Heyer von Rosenfeld, Friedrich. *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, fünftes Bandes, zweite Abtheilung. Zweitausend bürgerliche Wappen*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1857. Tafel 46.)

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 36.

V těchto stolcích s množstvím zásuvek nebyly nicméně skladovány jen listiny, handlovní psaní, stvrzenky, dlužní úpisy, účty, kupecké knihy¹⁷¹ a psací¹⁷² a pečetíci potřeby,¹⁷³ nýbrž i běžná literatura,¹⁷⁴ předměty srovnatelné s dnešní drobnou, více či méně užitečnou technikou a bibeloty (mosazný kompas, malé pozlacené bicí hodiny¹⁷⁵), a dokonce firhaňky (záclony) k posteli.¹⁷⁶

U Kysweinů ve šrejbtých ovšem nenajdeme oděvní doplňky, jako například v (o pět let starším) záznamu pozůstalosti Adolfa Myslíka z Vilímštejna, kde takto umístěny nalézáme „vyšívané rouchy, čepce, tacle, šátky, karkule, rukavičky a stříbrné pásky“, nebo dokonce předkreslené vzory na vyšívání a pletení, kusy látek, krajky, jehly, přízi na šití, vějíře, pudřenky, svaté obrázky, zrcadla a rukávníky aj., které se nacházejí v pozůstalosti Alžběty z Kounic z roku 1664.¹⁷⁷ Snad na tom má podíl i fakt, že Karel byl v době své smrti vdovcem, a tedy místo ve stolech vyhradil pro maskulinnější obsah.

¹⁷¹ „šrejbtýš a v něm rozličné auscuky [zásuvky] a psaní handlovní: kvitance [stvrzenky splacení], šuldbrýfy [dlužní úpisy] a vekslovní účty, kteréž se najdou všecky v knihách kupeckých, knih kupeckých handlovních 17“ (Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.)

¹⁷² „kalamář v způsob truhličky prázdný“ (Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.)

¹⁷³ „pečeť nebožtíka stříbrná“ (Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.)

¹⁷⁴ Tamtéž, fol. 203v, snímek 403.

¹⁷⁵ Tamtéž, fol. 203v, snímek 403.

¹⁷⁶ „Firhaňk k posteli nesešitej, v papíře obalený“ (Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.)

¹⁷⁷ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 247.

6. Nádobí a stolování

Kysweinova kuchařka i Kyswein sám si mohli vybírat z nepřeberného množství nádobí, především cínového, kameninového a mosazného, ale také toufarského (malovaná keramika, glazura), železného a stříbrného. Jednotlivé nádoby nacházíme často v mnoha exemplářích a hranice mezi pouze odloženým nádobím a nádobím na prodej je na mnoha místech nejasná.

Typickou je kombinace keramického džbánu a cínového víčka, takových nalézáme celkem devatenáct,¹⁷⁸ dvanáct z nich toufarských.¹⁷⁹ První dva toufarské džbány¹⁸⁰ snad užívala přímo rodina, zbylých deset bylo na prodej.

V případě, že je specifikován materiál talířů, jedná se o talíře cínové. Těch nacházíme jedenáct z celkového počtu třidvaceti talířů, jež nejspíše nebyly určeny k prodeji.¹⁸¹ Misek, tedy šálů, pravděpodobně používaných nebožtíkem, nacházíme osm, tři cínové,¹⁸² pět toufarských.¹⁸³ U sklenic je zvláště obtížné určit, které byly používány Kysweinovou rodinou a které jsou zbožím, jistá je snad jen již zmíněná „sklenice řezaná v pouzdře s erbem nebožtíka“¹⁸⁴ a „něco od sklenic prostých“.¹⁸⁵

Voda se uchovávala ve velké cínové „štoudvi na vodu“.¹⁸⁶ K úpravě pokrmů sloužily pánvičky,¹⁸⁷ hrnce¹⁸⁸ a rožně.¹⁸⁹ Pod hrnec se stavěly trejfusy (trojnožky).¹⁹⁰ Také u těchto

¹⁷⁸ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202', 207, 207', 208, snímek 401, 410, 411, 412.

¹⁷⁹ Tamtéž, fol. 203, 208, snímek 402, 412.

¹⁸⁰ Jako toufarský porcelán je označována fajánsová keramika vyráběná novokřtenci (toufary či habány) na Moravě. Počátky výroby těchto předmětů sahají přibližně do roku 1590 a jejich zdobení bylo ovlivněno italskou a západoevropskou ornamentikou. (Pajer, Jiří. *Studie o novokřtěncích*. Strážnice: ETNOS, 2007. ISBN 978-80-900300-8-4. S. 16–17. V roce 1622 byli toufarové v souvislosti s rekatolizací vypovězeni do Uher. (Tamtéž, s. 5.)

¹⁸¹ Tamtéž, fol. 207', 208', snímek 411, 413.

¹⁸² Tamtéž, fol. 207, snímek 410.

¹⁸³ Tamtéž, fol. 208, snímek 412.

¹⁸⁴ Tamtéž, fol. 201, snímek 398.

¹⁸⁵ Tamtéž, fol. 208, snímek 412.

¹⁸⁶ Tamtéž, fol. 207, snímek 410.

¹⁸⁷ Tamtéž, fol. 212', snímek 421.

¹⁸⁸ Tamtéž, fol. 207, 207', 212', 213, snímek 410, 411, 421, 422.

¹⁸⁹ Tamtéž, fol. 207', snímek 411.

předmětů je rozlišení mezi osobními věcmi a kupeckým zbožím obtížné. Kyswein pravděpodobně své kuchyňské vybavení skladoval společně se zbožím pro krám, dokonce není možné ani zcela vyloučit, že některé předměty určené k prodeji využíval i v osobním životě.

Přestože Karel stříbrné nádoby zpeněžil v Norimberce, jak píše ve svém kšaftu, protože „dobře platilo“,¹⁹¹ nacházíme v inventáři pozůstalosti dvacet stříbrných lžic a lžiček,¹⁹² několik stříbrných a stříbrem okovaných nožů,¹⁹³ jednu stříbrnou a jednu stříbrem obloženou lahev,¹⁹⁴ džbáněk se stříbrným spodkem a víčkem¹⁹⁵ a stříbrný květ od koflíku.¹⁹⁶

Při stolování bylo možno prostřít některým z pětadvaceti ubrusů¹⁹⁷ i jedenácti koberci na stoly¹⁹⁸ (snad se dal použít i účelově nespecifikovaný dvanáctý koberec turecký¹⁹⁹), utírat se mohli stolovníci šedesáti a jedním servítem²⁰⁰ a k ruce bylo vždy umyvadlo či mředěnice.

¹⁹⁰ Tamtéž, fol. 212', snímek 421.

¹⁹¹ AHMP, Kniha testamentů 2., 1619–1658, rkp. 2206, fol. 40v, snímek 59.

¹⁹² AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 200v, 202r, 207v, snímek 397, 400, 411.

¹⁹³ Tamtéž, fol. 200v, 206r, snímek 397, 408.

¹⁹⁴ Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.

¹⁹⁵ Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.

¹⁹⁶ Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.

¹⁹⁷ Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.

¹⁹⁸ Tamtéž, fol. 205r, 215r, snímek 406, 426.

¹⁹⁹ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

²⁰⁰ Tamtéž, fol. 202v, 208r, snímek 401, 412.

7. Hygiena

Do Kysweinova pozůstalostního inventáře se promítá i jedna z nejnezastupitelnějších položek lidského života – hygiena. Asi nejzákladnější položkou pro osobní hygienu, kterou v zápisu nalézáme, jsou umyvadla,²⁰¹ měděnice²⁰² a džbánky k umývání.²⁰³ Mytí rukou bylo stejně jako dnes ritualizovanou činností probíhající několikrát denně, není proto divu, že umyvadla byla rovnoměrně rozmístěna po obou domech. Na utírání rukou měli Kysweinovi k dispozici minimálně osmnáct ručníků.²⁰⁴

Nočníky, které jsou rovněž nezastupitelnou součástí soudobé hygieny, nalézáme dva, nacházejí se v truhle v sousedství dětské lahvičky, dětských mističek a dalšího nádobí, je tedy možné, že je používal v raném věku Karel mladší.²⁰⁵ K ústní a ušní hygieně Kyswein zřejmě užíval luxusní stříbrné škrabky na jazyk²⁰⁶ a páradla na zuby spojeného se lžičkou na vybírání ušního mazu.²⁰⁷

Zrcadel pravděpodobně více užívala Kysweinova zesnulá choť nebo sám Karel starší ještě za jejího života, v době porizení pozůstalostního soupisu byla již schována. Dvě z nich

²⁰¹ Cituji jen umyvadla, která zřejmě nebyla na prodej, vynechávám umyvadla nacházející se poblíž uskladněného zboží:

„Umyvadlo v almaře“ ve druhém domě (Tamtéž, fol. 215r, snímek 426.).

„Umyvadlo cínový v almaře a při tom nádoba visutá cínová k umývání“ (Tamtéž, fol. 204r, snímek 404.).

„Měděnice s umyvadlem toufarská bílá 1“ (Tamtéž, fol. 208r, snímek 412.).

„Umyvadlo s měděnicí, cínové 1“ (Tamtéž, fol. 208v, snímek 413.).

²⁰² Měděnice má však v této době pravděpodobně ještě variabilnější užití, pročež uvádím jen ty, které jsou jasně spjaté s mytím rukou:

„měděnice s umyvadlem toufarská bílá 1“ (Tamtéž, fol. 208r, snímek 412.).

„umyvadlo s měděnicí cínové 1“ (Tamtéž, fol. 208v, snímek 413.).

²⁰³ „Džbánek kamennej k umývání s stříbrným spodkem a víčkem“ (Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.).

„Džbanky dva kamenný k umývání“ (Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.).

²⁰⁴ Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.

²⁰⁵ „Hrnce noční – 2“ (Tamtéž, fol. 213r, snímek 422.).

²⁰⁶ „Stříbrný na jazyk strouhání slove lingua scalpium“ (Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.).

²⁰⁷ „Na šňůrce hedbávný žlutý páradlo na zuby s lžičkou k uším“ (Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.).

byla uložena v nábytku (jedno v truhlici s dětskými plenami a starými cíchami,²⁰⁸ druhé v almaře²⁰⁹) a třetí se nacházelo dokonce ve sklepě.²¹⁰

Přestože Karel Kyswein hřebeny prodával,²¹¹ žádný jeho „osobní“ hřeben či hřeben po nebožce Marii v inventáři nenacházíme. Vysvětlení může být vícero, zcela nejpravděpodobnější možností je, že Karlovy vlasy byly hodně krátké, což by zcela odpovídalo dobové módě, popřípadě jich jako raný čtyřicátník už příliš mnoho neměl.

Co se týče praní textilií, byli Karel a Marie Kysweinovi, jak se na jednu z nejbohatších pražských domácností slušelo, poměrně moderní. Nacházíme zde totiž „měděný kotel k praní“.²¹² První takový se vyskytuje v zápisu pozůstalosti po Jiříku Dominikovi, kutnohorském úředníku mince z roku 1599. Například v konzervativnějším Trutnově se poprvé v pozůstalostním zápise objevuje až 1676. V těchto kotlích se ohřívala voda k praní a v případě potřeby se v nich i vyvářelo.²¹³ Pokud by nestačil kotel, měl Karel v záloze i dva velké měděné hrnce určené přímo k ohřívání vody.²¹⁴

²⁰⁸ „Zrcadlo kamením bílým obložene v pouzdře“ (Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.).

²⁰⁹ „Zrcadlo benatský a klíč od tý truhly železné a druhé almarky malý“ (Tamtéž, fol. 204v, snímek 405.).

²¹⁰ Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.

²¹¹ Tamtéž, fol. 210v, snímek 417.

²¹² Tamtéž, fol. 209v, snímek 415.

²¹³ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 245.

²¹⁴ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 212v, snímek 421.

8. Oděvy, šperky a cennosti

Kysweinův šatník byl dosti bohatý množstvím oděvů, stejně jako jejich materiálem. Ilustruje jak starou renesanční barevnost, plnou sytých odstínů a kontrastů v šatnicích obyvatel měst, zvláště pak řemeslníků, v této době ještě přetrvávající, tak u měšťanstva stále širší oblibu tmavých látek a nastupujícího barokního černobílého trendu. Měšťané Karlova postavení, obzvláště důstojní starší mužové, nosívali tmavší barvy (zejména černou) častěji než zbytek městské populace, čemuž zkoumaná pozůstalost částečně odpovídá. Na poměrně vysokém množství dalších, pestrých barev se možná podepsal Karlův osobní vkus či relativně nevysoký věk.²¹⁵

Základním kusem spodního prádla spadajícím pod „šaty vinuté“²¹⁶ byla košile. V zápisu nacházíme blíže neurčené množství košil, které patřily nebožtíkovi,²¹⁷ i dvanáct nijak nespécifikovaných košil, jež však s nejvyšší pravděpodobností náležely ještě Marii, neboť jsou skladovány mezi rukávci a karkulemi, čepci a rouchami.²¹⁸ Rukávce, kterých nalézáme pět, jsou zdobnějším druhem ženských košil, jediným, který nefungoval čistě jako spodní prádlo. Rukávy rukávců byly široké, nabírané a hojně zdobené, často výšivkou (černá výšivka byla považována za typicky českou). Tento typ košile se dodnes zakonzervoval v lidových krojích,²¹⁹ stejně jako okruží a množství naškrobených spodniček.

Právě okruží, zapisované jako „vobjky“ či „objky“ bylo neodmyslitelnou součástí dobového oděvu. V domě čp. 488 nacházíme tři obojky pravděpodobně náležející Marii (nacházejí se totiž mezi dříve zmiňovaným ženským oblečením),²²⁰ neurčené množství obojků Karlových²²¹ a kus květovaného aksamitu²²² na obojek pláště.²²³ První dvě jmenované

²¹⁵ Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 355–356.

²¹⁶ Oděvy a ložní prádlo, které se uchovávaly stočené do válečků, aby se na nich nevytvořily nežádoucí sklady a u košil se zachovalo vrapování. (Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 98.)

²¹⁷ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 205v, snímek 407.

²¹⁸ Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.

²¹⁹ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 132.

²²⁰ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201v, snímek 399.

²²¹ Tamtéž, fol. 205v, snímek 407.

skupiny obojků jsou nejspíše klasickým skládaným okružím španělského typu, aksamit na obojek k plášti je pak obvyklým materiálem, jenž se používal na podšívky plášťů i na jejich límce, v případě, že jimi byly opatřeny.²²⁴ Límce plášťů ovšem nemají s okružím tvarově nic společného. Zvláště ve šlechtických vrstvách bývalo okruží v této době někdy nahrazováno stojacím, vějířovitým límcem francouzského typu, zapisováno pak bylo jako „vobojek“ či „ubršlak“.²²⁵

Oba typy těchto límců, španělský i francouzský, bývaly kvůli udržení tvaru podpírány drátěnou, papírovou, či dřevěnou konstrukcí.²²⁶ Tuto konstrukci nacházíme pod názvem podpínka, nebo štycl. Štycl, popřípadě štucl, je ovšem mnohovýznamové slovo. Může znamenat jak rukávník, tak podpínku pod okruží či dokonce fedrpuš (chochol z per) nebo odstřížek látky. Zikmund Winter toto slovo chápe pouze jako podpínku,²²⁷ Alena Nachtmanová zase výhradně ve významu rukávníku.²²⁸ V inventáři pozůstalosti nacházíme štycly dva, první je ale blíže neupřesněný,²²⁹ a tedy se můžeme jen dohadovat, o který z významů se asi jedná; druhý štycl je uskládněn společně „s nožem i jinými písarskými potřebami“,²³⁰ takže se v tomto případě nejpravděpodobněji jedná o látkový odstřížek.

Tacle (manžety), ač jsou v podstatě protějškem límce, nenacházíme, s ohledem na složení dobového středoevropského oděvu ale není pochyb, že je Karel nosil. Punčoch měl celkem jedenáct párů, jeden pár nitěný,²³¹ tři páry plátěných²³² a sedm párů hedvábných.²³³ Punčochy byly upevňovány podvazky, tedy omotanými pruhy látky, později upravovanými do ozdobných rozet. Pokud nepočítáme podvazky očividně určené na prodej, nacházíme jich tři

²²² Plyš s velmi krátkým řezaným vlasem, do 1 mm výšky, připomínající samet. (Talavásek, Oldřich a kol. *Tkalcovská příručka*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1980. S. 139.)

²²³ Tamtéž, fol. 201v, snímek 399.

²²⁴ Nachtmanová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 76–77.

²²⁵ Tamtéž, s. 132.

²²⁶ Tamtéž, s. 132–134.

²²⁷ Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 504.

²²⁸ Nachtmanová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 262.

²²⁹ AHMP, *Knihy inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 202r, snímek 400.

²³⁰ Tamtéž, fol. 203r, snímek 402.

²³¹ Tamtéž, fol. 201v, snímek 399.

²³² Tamtéž, fol. 202r, 206r, snímek 400, 408.

²³³ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

páry, „dva páry podvazků tafatových [tedy taftových]“ a jeden pár „zelených, prostých, tykytových“.²³⁴

Co se týče „šatů chodících“, tedy svrchního oděvu, byl Karel více než dobře vybaven. Oblékal se módně a vzhledem ke svému původu snad o něco barevněji než obvyklý příslušník svého stavu a majetkové třídy, ale nikoli pestřeji než běžný měšťan začátku 17. století, kdy stále ještě převládaly syté, živé barvy předešlého věku. Je-li barva oděvu specifikována, na černou narážíme o něco častěji než na jiné odstíny, což odpovídá Karlově společenskému i rodinnému stavu,²³⁵ není ale ve zdrcující převaze.

Ke dvěma párům Kysweinových bílých plátěných punčoch přináležejí i „katie“.²³⁶ Už sám jejich název napovídá, že se jedná o uherský typ kalhot,²³⁷ dlouhých, úzkých a nošených s vysokými botami.²³⁸ Tento typ kalhot nebyl v českém prostředí příliš běžný, ale není jediným uherským oděvem, který v Kysweinově inventáři pozůstalosti nacházíme. Další uherskou položkou v pozůstalosti Karla staršího je dalaman. Přestože v Uhrách se tyto kabátce, sahající nad kolena až do půli lýtek, zapínané gombíky a smyčkami a mnohdy zdobené šňůrováním,²³⁹ šily z pestrých barev, v českých zemích nacházíme především dalamany černé a popelaté. Kysweinův dalaman je sice z typického sukna,²⁴⁰ nicméně má fialovou barvu, což je neobvyklé. Podšitý je vlčí kožešinou.²⁴¹

Podobným, opět uherským typem oděvu, který se stejně jako dalaman nosil pod pláštěm, je župan.²⁴² Je zřejmě ze stejného sukna, jako Kysweinův dalaman. Jako by snad v jeden čas podlehl Karel uherské módě a fialové barvě. Podšit je popelícemi (kožíšky šedé veverky) a označen je také jako kožíšek, což je u županů obvyklé.²⁴³

²³⁴ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408. Za taft se označuje jednobarevná hedvábná látková tkanina s jemným příčným vroubkováním (Talavášek, Oldřich a kol. *Tkalcovská příručka*, s. 149.), tykyta či dykyta je starší název pro tuto tkaninu. (Tamtéž, s. 141.)

²³⁵ Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 355.

²³⁶ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202r, snímek 400.

²³⁷ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 67.

²³⁸ Tamtéž, s. 261.

²³⁹ Tamtéž, s. 259.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 80.

²⁴¹ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202, snímek 400.

²⁴² Tamtéž, fol. 205v, snímek 407.

²⁴³ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 85.

Základ Kysweinova kalhotového šatníku nicméně tvoří kalioty, široké nabrané kalhoty.²⁴⁴ Karlovy kalioty byly zřejmě trochu kratší a vyztuženější než známější model z třicetileté války, ale ve své době byly relativně moderním typem oděvu. Nalézáme jich patero,²⁴⁵ všechny mají černou barvu. Tři z nich jsou aksamitové, zdobené typickým vzorováním, které vyvažovalo monotónnost zbarvení²⁴⁶ – dvoje mozírované, tedy poseté drobným vzorkem, jedny květované.

Základním kusem mužského oděvu byl kabát. Nejedná se o svrchní oděv, jak by se mohlo zdát, nýbrž o oděv základní, kabátec.²⁴⁷ Není divu, že jich v zápisu pozůstalosti nalézáme sedm, čtyři z nich z hedvábných látek (jeden z květovaného damašku,²⁴⁸ jeden karmazínový (karmínový) s modrou tykytovou podšívkou, další karmazínový hřebíčkové barvy a „kabát letní, dupltykytový řezaný [tedy s průstřihy²⁴⁹] černý“), dva šamlatové²⁵⁰ (jeden z nich stříbrné barvy přemovaný zlatými kalounky neboli šňůrkami, druhý černý) a nakonec kabát rašový, tedy z levnější vlněné látky, s barchantovými²⁵¹ rukávy.²⁵²

Velmi zajímavý je fakt, že ač měšťan v samém počátku třicetileté války, převzal Karel jeden z oděvů vojenské módy, který větší popularity dosáhl právě až během tohoto konfliktu – kolár. Kolár značí kabát bez rukávů, nošený přes běžný kabátec (viz výše). Často se zhotovoval z kůže, později i ze silných vlněných tkanin a hedvábných látek.²⁵³ Kysweinova výbava zastupuje obě kategorie. Nalézáme „kolár borákovej“ (podle rostliny borák jasně modré barvy), „kolár aksamitový květovaný černý“, „kolár zvířecí prostý“, „kolár jiný zvířecí

²⁴⁴ Od 20. let 17. století bez vyztužení, před tím lehce vyztužené, společně se ztrátou zbytku výztuh se prodlužují pod kolena, nebo do půli lýtek, kde jsou podkasány a dávají tak vzniknout typickému pytlovitému vzhledu, co je pro ně ovšem typické po celou dobu, je absence průstřihů (Tamtéž, 2012, s. 64).

²⁴⁵ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202v, 206r, 206v, snímek 401, 408, 409.

²⁴⁶ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 61.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 62.

²⁴⁸ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 206r, snímek 408.

²⁴⁹ Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 310.

²⁵⁰ Látka vyráběná z velbloudí srsti.

²⁵¹ Barchant, též barchet, je hrubší bavlněná plátňová či keprová tkanina, počesaná na rubu. (Talavášek, Oldřich a kol. *Tkalcovská příručka*, s. 140.)

²⁵² AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 206v, snímek 409.

²⁵³ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 69–71.

bílýma tkanicemi premovaný“ a konečně „kolár z elendový [losí] kůže se zlatými pasomany [ozdobná šňůra či tkanice] a s modrými hedbávnými stuhami“.²⁵⁴

Z nejsvrchnějších oděvů, které se nosily přes kabáty a dalamany, nalézáme jeden plášť a dvě sukničky, jež jsou mužskými plášti s rukávy.²⁵⁵ Plášť je z fialového sukna, mohl proto být snad dokonce ušit z téže látky jako dříve zmíněný dalaman. Jedna suknička je modrá, rašová, druhá červená.²⁵⁶ Svrchní oděvy tedy na rozdíl od kaliot a částečně kabátů vykazují znaky setrvávání v dosavadní měšťanské oblíbě pestrých barev.

Po nebožce Marii už základních a svrchních oděvů v době sepisování Kysweinowa kšaftu a pozdějšího zápisu pozůstalostního inventáře mnoho nezbylo, všehovšudy čtyři sukně, z nichž dvě byly zřejmě ještě nenošené; Kyswein tyto dvě sukně v testamentu odkázal své příbuzné Anně, rozené z Wolkenštejna.²⁵⁷ Pravděpodobně se jedná o černou karmazínovou premovanou sukni a černou, borákovou sukni.²⁵⁸ Rozpor v barvách může znamenat dvoubarevnost, snad dokonce červený, respektive modrý lesk. Ze dvou zbylých sukni je stará damašková sukně rozpáraná, takže nepřichází v úvahu, a druhá sukně je šatová,²⁵⁹ tedy pravděpodobně patří ke kompletnímu oděvu, jehož zbytky nenacházíme.

Jedinou památkou na živůtky paní domu, kterých bývalo jistě mnoho, je rašový punt,²⁶⁰ tedy kus látky trojúhelníkovitého tvaru, mnohdy zdobený, kterým se podkládalo

²⁵⁴ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 206v, snímek 409.

²⁵⁵ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 262.

²⁵⁶ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 206v, snímek 409.

²⁵⁷ „Za jedenácté: mého švajkra Jeronýma Ratyngsa, měštěná a zlatníka v Novém Městě pražském manželce Anně odkazují mé nebožky manželky dvě ženské sukně, kteréž ještě před rukami jsou.“ (AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 2206, fol. 40v, snímek 59.) Tato Anna Marie Ratyngsová (jinak Rettingová), byla příbuznou Karlovy manželky. Podle jejího kšaftu z 5. května 1618 se jednalo o dceru Mikuláše z Wolkenštejna. V testamentu zmiňuje Anna také svou sestru Dorotu a bratry Kašpara a Jana (AHMP, Kniha testamentů 4., 1617–1665, rkp. 2210, 23v–24r, snímek 48–49.). A právě Kašpar z Wolkenštejna byl manželem Markéty, mladší z Ceydlerových dcer, a tedy sestry Kysweinovy manželky. To dokazuje zápis v knize kvitancí z roku 1663, v němž je uvedeno, že Magdalena Bernhartová a Anna [ve skutečnosti Helena] Kochynová [ve skutečnosti Koch, Kochin, Kochová] vedly neúspěšný spor o kysweinský dům proti Kašparovi z Wolkenštejna, manželu Markéty, rozené Ceydlarové. (AHMP, Kniha svatebních smluv a kšaftovních kvitancí, rkp. 2180, fol. 43r–44r, snímek 73–75.). Anna Ratyngsová, o níž je zde řeč, byla tudíž sestrou manžela sestry Kysweinovy manželky.

²⁵⁸ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202r, snímek 400.

²⁵⁹ Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.

²⁶⁰ Tamtéž, fol. 206v, snímek 409.

šněrování živůtku a později šněrovačky.²⁶¹ Fěrtochy, často velmi ozdobné ženské zástěrky,²⁶² nalézáme dva.²⁶³

Dalším, zřejmě v době inventarizace dobře zachovalým oděvem po Marii, tentokrát odkázaným Karlově (nevlastní) sestře Magdaléně,²⁶⁴ byl kanaváčový²⁶⁵ mantlík podšitý popelnicemi se sobolovými předky.²⁶⁶ Tento pláštík sahající k bokům, či jen do pasu, byl univerzálním svrchním oděvem žen všech společenských vrstev po skoro celé 17. století. Hlavním materiálem byly většinou hedvábné látky, ale i plátno a jako v našem případě kanafas. Zimní mantlíky se typicky podšívaly právě popelkou a běliznou, předky (přehnuté přední díly) měly potaženy odlišným, dražším typem kožešiny či látky (sobol, norek, aksamit...)²⁶⁷

Žádné boty, které by patřily nebožtíku či nebožce, nenacházíme. Není to nic neobvyklého, boty se šily na míru a na rozdíl od oblečení se nedaly přešít, zapisovaly se jen tehdy, když byly zcela nové, či výjimečně krásné a drahé.²⁶⁸ Přesto se v inventáři nalézá jeden pár bot rejtarských s párem ostruh, tedy vojenských holínek na silném podpatku a podrážce. Almara, ve které se nacházejí obsahuje v podstatě kompletní, soudobě moderní, vojenskou výstroj včetně kuše,²⁶⁹ tulichu, rapíru a příslušenství ke střelným zbraním,²⁷⁰ přestože

²⁶¹ Nachtmannová, Alena. Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století. In: *Documenta Pragensia XXII: Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*, s. 178.

²⁶² Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 504–507.

²⁶³ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 205v, snímek 406.

²⁶⁴ „...odkazuji sestře mé Magdaleně, Pavla Bernharta manželce, nebožky manželky mé kanafasový, soboly podšitý mantlík.“ (AHMP, Kniha testamentů 2., 1619–1658, rkp. 2206, fol. 40r, snímek 58.)

²⁶⁵ Jinak kanafasový. Kanafas je pestře pruhovaná plátňová bavlněná nebo lněná tkanina s hustší dostavou osnovy. (Talavášek, Oldřich a kol. *Tkalcovská příručka*, s. 143.)

²⁶⁶ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202v, snímek 401.

²⁶⁷ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 124.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 104.

²⁶⁹ Pešek, Jiří. Pražské měšťanské zbrojnice v letech 1584–1620. In: *Documenta Pragensia VI/1*. Praha: Archiv Hlavního města Prahy, 1986. S. 134.

²⁷⁰ „Rynczkrok [ringraf – náhrdek, nebo okruží] a feldcejk [vojenský opasek] mořský barvy, tupltykytový, klobouk bílý s kalounem zlatým, perlami a Klobouk bily s kalounem zlatym, perlami a s medají [medailonem], rapír s khenkem (závěs na meč) pozlaceným a tulich,

22. listopadu 1620, tedy přibližně tři měsíce před Karlovou smrtí, proběhlo hromadné odzbrojení měšťanů všech tří Pražských měst. Podle Pavla Skály ze Zhoře musely být všechny zbraně doneseny do radnice, kde měli měšťané přísahat věrnost císaři.²⁷¹ Z obavy z možné neefektivity tohoto způsobu disarmace byly následně vytvořeny vizitační komise, které pátraly po neodevzdaných zbraních.²⁷²

Jak uvedeno dále, Kyswein v době svého skonu vlastnil zbraně nepřináležící jen k tomuto kompletu, tulichy²⁷³ a kordy²⁷⁴ byly též součástí jeho obchodnického sortimentu. Pozůstalost obsahovala rovněž osm holsterů od pistolí,²⁷⁵ šedesát šest kecherů (pouzder) k ručnicím²⁷⁶ a tašku od „mušketu“, aniž bychom nacházeli palné zbraně samotné. Možná tedy odnesl na radnici právě jen ty. Karel snad část zbraní neodevzdal proto, že je osobně nepovažoval za nebezpečné, logičtější se však zdá, že ve skutečnosti nebylo třeba odevzdat veškeré zbraně, ale pouze zbraně palné a například ty, které přesahovaly určitý délkový limit, (kuchyňský nůž jistě nemohl být zabaven) nebo byly dobře využitelné k hromadnému povstání.

Podle výzkumů Jiřího Peška se zbraně mezi léty 1584 a 1620 objevovaly ve dvou třetinách pražských měšťanských domácností, přičemž v mnoha případech šlo o skutečné „domácí zbrojnice“ a množství a kvalita zbraní s každým desetiletím stoupaly. Není jasné, zda

pár bot rejterských a pár vostruh,

1 kuše malá,

2 páry třmenů mosazných,

kladivo rejterský,

patrontaše aksamitem červeným povlečená,

jiná taška též aksamitem červeným povlečená na kulky,

klička k ručnici, láďstekl [nabíják na ručnici],

rystunk [koňský postroj] s uzdou na koně, s mosaznými přezkami,

lucerna visící, uprostřed plechová“ (AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 214r, snímek 424.).

²⁷¹ „Naposledy obce Pražské byly přivedeny i k tomu, že jsou v neděli po obětování panny Marie, to jest 22. d. listopadu, všecky a všelijaké zbraně své na rathouzy a do domů obecných měst svých snéstí a složiti...“ (Tiefttrunk, Karel (ed.). *Pavla Skály ze Zhoře Historie Česká, část IV*. Praha: I. L. Kober, 1867. S. 348.)

²⁷² Líva, Václav. Studie o Praze pobělohorské: II. Rekatolizace. *Sborník příspěvků k dějinám Královského hlavního města Prahy*, VII. Praha: Obec královského hlavního města Prahy, 1907. S. 4.

²⁷³ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 212r, snímek 420.

²⁷⁴ Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

²⁷⁵ Tamtéž, fol. 209v, snímek 415.

²⁷⁶ Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

Kyswein svou výzbroj pronajímal žoldněřům, což byla podle Peška běžná dobová praxe, je však možné, že ano.²⁷⁷

Každý měšťan byl povinován vojenskou službou, ať už osobně, či v zastoupení a zbraň i zbroj platila rovněž za symbol statusu, Karlova vojenská výstroj zřejmě sloužila právě k tomuto účelu.²⁷⁸

Vyjít na ulici bez pokrývky hlavy bylo nemyslitelné pro vdané ženy i muže. Pro pány to v této době znamenalo v podstatě výhradně kloubouk a v zimě čepici, dřívější renesanční baret (birýt) se sice ještě na začátku 17. století v některých pozůstatostech objevoval, byl ale už notně zastaralý. Zesnulý měšťán kloubouky nejen nosil, nýbrž také prodával. Vyloučíme-li „kloubouk bílý s kalounem zlatým, perlami a medají“, který se objevuje v již dříve zmíněné „vojenské almaře“, zbývají nám pro Karla tři kloubouky: „kloubouk černý s štefty [ozdobnými tkanicemi nebo šňůrkami obtočenými kolem kloubouku, často zlatými] maličkými“,²⁷⁹ „kloubouk bourový [hedvábný] starodávný s pérem“²⁸⁰ a „kloubouk černý se dvěma šmuky [ozdobami]“.²⁸¹ Tyto kloubouky byly zřejmě ještě vysoké a s úzkou střechou, až během třicetileté války se snížily a jejich střecha se rozšířila. Na skladě měl pak Kyswein šedesát tři černých brunšvických bourcových kloubouků,²⁸² tedy kloubouků jedné z nejtypičtějších barev, vedle bílé.

V inventáři nacházíme i tři čepice,²⁸³ dvě z nich jsou felbové, jedna z aksamitu; to odpovídá dvěma nejčastějším materiálům na čepice užívaným.²⁸⁴ Ženské čepice, které měly kónický tvar a byly chlupaté s koženou obrubou, nenalzáme²⁸⁵.

Nebožka Marie, stejně jako nebožtík Karel, stojí na pomezí renesance a baroka, konzervativismu a módní odvahy. Na začátku 17. století bylo pro měšťanku ještě obvyklé nosit zavnutí, tedy šátky a „roucha“ (pruhy látky) zakrývající vlasy, čelo a někdy i bradu.

²⁷⁷ Pešek, Jiří. *Pražské měšťanské zbrojnice v letech 1584–1620*, s. 132–133.

²⁷⁸ Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 127.

²⁷⁹ AHMP, *Knihy inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 202v, snímek 401.

²⁸⁰ Tamtéž, fol. 205r, snímek 406.

²⁸¹ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

²⁸² Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

²⁸³ Tamtéž, fol. 205v, 206r, snímek 407, 408.

²⁸⁴ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 106.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 145.

Pozůstalost ovšem obsahuje nejen Mariina roucha a šátky „prosté i vyšíváné“ v celkem dvaceti osmi exemplářích²⁸⁶, ale i karkule a čepce.²⁸⁷ Čepce odhalovaly část vlasů a byly často velmi ozdobné. Na začátku 17. století tvořily kolem obličeje krajkové lemy, a ladily tak s okružím.²⁸⁸ Častěji je nosily mladé ženy, v Mariině případě však můžeme nošení čepců přičíst i sociálnímu postavení bohaté měštky žijící v kulturním centru. Karkule jsou kombinací čepců a čepic. Teplým materiálem se sice podobají čepici, stříhem ale více připomínají čepce.²⁸⁹

Svobodné dívky si hlavu nezahalovaly, nosily vínky. Tyto čelenky, napodobující věnečky z živých květin se skládaly z loubku (podkovovité čelenky, většinou stříbrné) a umělých květů z látky, korálků, ale i drahých kamenů a perel. Ženy si tyto vínky (jinak též pentlíky) schovávaly i po svatbě.²⁹⁰ V Kysweinově pozůstalosti proto nacházíme i „některé růže na věnec“,²⁹¹ přestože Marie neměla dceru, přinejmenším ne takovou, která by přežila rané dětství.

Důležitým oděvním doplňkem, zvláště pro měšťanskou hospodyně, byl pás. Býval zdobený stříbrem i zlaceným stříbrem a často se vyráběl z drahých látek, zvláště pak z aksamitu. Byl obvyklým zásnubním darem, který dával ženich nevěstě, jako symbol jejího budoucího panování nad domácností.²⁹²

Po Marii se dochovalo pravděpodobně osm pásů. Dva z nich jsou stříbrné,²⁹³ ve formě řetězu, jeden z nich, z něhož se zachovalo jen pět článků, je dokonce pozlacený. Dva jsou obité stříbrem²⁹⁴ a jeden je černý, hedvábný s pozlacenými stříbrnými přezkami.²⁹⁵ Tři pásy nalezené vedle „ženských váčků“²⁹⁶ jsou blíže nespecifikovány, ale vzhledem k umístění zřejmě také patří k ženské výbavě. Na ženský pás, pravý odznak hospodyně, se zavěšovaly

²⁸⁶ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201r, snímek 398.

²⁸⁷ Tamtéž, fol. 201r, 201v, snímek 398, 399.

²⁸⁸ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 142.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 145.

²⁹⁰ Nachtmannová, Alena. *Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století*, s. 183.

²⁹¹ AHMP, Kniha inventářů, 1615–162, rkp. 1175, fol. 206r, snímek 408.

²⁹² Nachtmannová, Alena. *Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století*, s. 182.

²⁹³ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 200v, 206r, snímek 397, 408.

²⁹⁴ Tamtéž, fol. 206r, snímek 408.

²⁹⁵ Tamtéž, fol. 202v, snímek 401.

²⁹⁶ Tamtéž, fol. 204r, snímek 404.

váčky, nožnice – tedy ozdobné pouzdro na nůž a nůžky – a někdy i stříbrné pižmové „jablíčko“ naplněné pevnou vonnou náplní.²⁹⁷ V pozůstalosti nacházíme jedno takové stříbrné pižmové jablko²⁹⁸ i nožnice „s třemi noži stříbrnými“²⁹⁹ a již zmíněné ženské váčky. Poměrně přepychovým oděvním doplňkem byl vějíř, takzvaná „ohánka“.³⁰⁰ Marie měla dokonce dvě, a to z pavích per.³⁰¹

Pět pásů „prostějších“ patří zřejmě do pánského šatníku. Na jednom z nich je taška „k mušketu“. Karel tuto zbraň zcela hypoteticky mohl použít k obraně během rabování Prahy po bitvě na Bílé hoře, kdy se zdivočelí vojáci přirtili do staroměstských ulic a ohrožovali především bohaté obchodníky.³⁰²

Přestože na začátku 17. století ještě domácí oděvy zdaleka nebyly ve svém rozkvětu, několik jich u Kysweinů nacházíme. Zcela zásadním prvkem šatníku je šlofpelc, nosil se při vstávání a ukládání do postelí v nevytopených ložnicích a někdy se v něm i spávalo.³⁰³ Kyswein měl jeden takový z mezolánu (silná látka ze lnu a konopí), podšitý popelicemi.³⁰⁴ Pro pohodlnější pohyb po domě si Karel nazouval „pár pantoflí kordovanskejch“,³⁰⁵ tedy z jemné, speciálně upravené španělské kozinky, většinou nabarvené na červeno, někdy na žluto.

V inventáři narazíme i na jiné cennosti. Ač většina z nich patřila mezi šperky, jako prstýnek s rubínem, armpanty (nárámky) a řetízek s červeným kamenem,³⁰⁶ některé byly spíše oblíbenou kuriozitou. Takové je i losí kopyto, zapisované jako „elendsklau“, zasazené ve stříbře,³⁰⁷ které pravděpodobně fungovalo coby dekorace, podobně jako další zvířecí ostatky.

²⁹⁷ Nachtmannová, Alena. *Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století*, s. 182.

²⁹⁸ AHMP, *Kniha inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 201r, snímek 398.

²⁹⁹ Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.

³⁰⁰ Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, s. 49.

³⁰¹ AHMP, *Kniha inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 207r, snímek 410.

³⁰² Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 375.

³⁰³ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 80.

³⁰⁴ AHMP, *Kniha inventářů, 1615–1627*, rkp. 1175, fol. 207r, snímek 410.

³⁰⁵ Tamtéž, fol. 201v, snímek 399.

³⁰⁶ Tamtéž, fol. 200v, snímek 397.

³⁰⁷ Tamtéž, fol. 201r, snímek 398.

Populární paroží (nacházíme troje jelení a troje srnčí³⁰⁸) mělo i praktické využití, krátkodobě se na ně ukládaly kabáty, jako na dnešní věšák.³⁰⁹

³⁰⁸ Tamtéž, fol. 204r, snímek 404.

³⁰⁹ Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*, s. 427.

9. Obrazy

Zikmund Winter uvádí, že od roku 1598 v měšťanských domácnostech rychle stoupá počet obrazů a tento jev několik let před bitvou na Bílé hoře akceleruje. V předbělohorském období podle něj disponuje vůbec nerozsáhlejší měšťanskou sbírkou obrazů pozůstalostní inventář Sixta Theodosia z Ottersdorfu z roku 1599 čítající šedesát šest kusů.³¹⁰ Zkoumání těchto předbělohorských měšťanských sbírek obrazů a grafik se věnoval také Jiří Pešek.³¹¹

Kysweinova sbírka byla rovněž mimořádně rozsáhlá, v obou Karlových domech se nacházelo celkem sedmdesát šest obrazů, mapy a malované gobelíny nepočítaje. Většina z nich je, snad z důvodu vysokého počtu, snad kvůli pohodlnosti úředníka, blíže nespecifikována, položky nazývané jako figury nejsou po obsahové stránce popsány vůbec, z kontrfektů je upřesněn pouze jeden, a to „kontrfekt města Brabantu“, tedy veduta. Není však jasné, které brabantské město zobrazuje. Druhým blíže určeným obrazem je zpodobnění císaře Matyáše na mazhauze.³¹² Podobenky panovníků, někdy již dávno nevládnoucích, nebyly inventářích ničím neobvyklým, za skutečností, že si Karel nepořídil portrét nepopulárního a stavy sesazeného krále Ferdinanda II., zároveň však nešel tak daleko, aby po bitvě na Bílé hoře (a dost možná ani před ní) vystavoval na veřejném místě Friedricha Falckého, nemusí být žádný názorový podtext.

Možno jen hádat, zda důsledné rozdělení na figury a kontrfekty v Karlově inventáři znamenalo jiný typ obrazu. Pokud toto rozdělení existovalo, souviselo spíše s úřednickovým osobním chápáním pojmů (figura jím mohla být vnímána například jako jakékoli symbolické nebo alegorické zpodobnění, kontrfekt jako mimetické zobrazení), než s obecným povědomím. Figura neznamovala vždy jen figurální malbu, mohla označovat i tak nepřibuzné předměty jako mapu či knihu, stejně jako kontrfekt nemusel být jen portrétem.³¹³ Podle Jiřího Peška menší sbírky obrazů obsahovaly obvykle jen měšťanské portréty, ty větší se mohly pyšnit též alegoriemi, historiemi, krajinami, vedutami a mapami.³¹⁴ Vzhledem k bohatství Kysweinů i norimberských Gößweinů a velkému množství obrazů dává smysl, že blíže

³¹⁰ Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 115–119.

³¹¹ Pešek, Jiří. Obrazy a grafiky a jejich majitelé v předbělohorské Praze. *Umění*, 39/5, 1991. S. 369–383.

³¹² AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 208v, snímek 413.

³¹³ Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století*, s. 117–123.

³¹⁴ Pešek, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života, s. 35.

neurčené kontrfekty i figury znamenaly právě výše uvedené. Z blíže určených obrazových děl se v pozůstalosti nacházely též tři malované „falešné“ gobelíny³¹⁵ a dvě mapy (jedna z nich blíže obsahově nespecifikovaná,³¹⁶ jedna českého království³¹⁷).

³¹⁵ „Na stěnách vůkol špalírů malovaných – 3 kusy“ (AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 208v, snímek 413.).

³¹⁶ Tamtéž, fol. 209v, snímek 415.

³¹⁷ Tamtéž, fol. 203v, snímek 403.

10. Karel mladší a hudba

V inventáři pozůstalosti nalézáme i množství položek označených jako „dětinské“. Dětských postýlek³¹⁸ a kolíbek³¹⁹ je dohromady šest. Samotný Karel mladší sirotek je všechny nemohl využít. Je možné, že měla Marie kromě synů Kašpara a Karla i další děti, které se nedožily dospělosti, ale nejspíše jich nebylo šest najednou v dostatečně nízkém věku na to, aby mohly všechny kolébky a postýlky náležitě upotřebit. V domech snad proto některé z postýlek zůstaly ještě po Ceydlarovi, či dokonce předchozích majitelích.

Kyswein mladší byl zřejmě zavinován do dětských plen,³²⁰ nosil některý z dětských váčků³²¹ a kloboučků,³²² pil z dětské lahve a krmil se z dětských mističek.³²³ Malý Karel nepochybně používal i žlutý dětský stoleček a houpacího koníka ve druhém domě.³²⁴ Ve stejné místnosti stojí i klavikordium³²⁵ a harfa chlapcova učitele hudby,³²⁶ na kterou Karlíčka možná doprovázel, když chlapec brnkal na klávesy.

Karlovi mladšímu šlo na jedenáctý rok, když jeho otec zemřel. Potřeboval tedy poručníky. Těmi jsou v kšaftu Karla staršího nazýváni Martin Šmertoš z Rýzentálu, Jan Melcar z Breitenberku mladší a Vilém Wechtenburk z Hohenberku.³²⁷ Zůstat měl malý Karel právě u prvního z poručníků, Martina Šmertoše z Rýzentálu, který roku 1627 prodal dům a emigroval do Drážďan.³²⁸

Pokud se Karel mladší této emigrace dožil, možná se přestěhoval za strýcem Jiříkem (Georgem) do Norimberku, není pravděpodobné, že by patřil k typickým náboženským emigrantům. Ani v seznamu vystěhovalců v Pirně jej nenalézáme, nutno ovšem podotknout,

³¹⁸ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 207r, 210r, 214v, snímek 410, 416, 425.

³¹⁹ Tamtéž, fol. 214v, snímek 425.

³²⁰ Tamtéž, fol. 202r, snímek 400.

³²¹ Tamtéž, fol. 204r, 204v, snímek 404, 405.

³²² Tamtéž, fol. 201r, 202r, snímek 398, 400.

³²³ Tamtéž, fol. 213r, snímek 422.

³²⁴ Tamtéž, fol. 214v, snímek 425.

³²⁵ Tamtéž, fol. 215r, snímek 426.

³²⁶ „Při tom oznámeno, že by instrument jeden v způsob harfy za varhaníkem, který sirotek učil, zůstatvati měl.“ (Tamtéž, fol. 214v, snímek 425.)

³²⁷ AHMP, Kniha testamentů 2., 1619–1658, rkp. 2206, fol. 40v, snímek 59.

³²⁸ Ruth, František, *Kronika Královské Prahy a obcí sousedních, svazek V*. Praha: Pavel Körber, 1904. S. 1018.

že mnoho exulantů není zapsáno jménem, nýbrž například jako „český muž“.³²⁹ I tak ale není pravděpodobné, že by se člen rodiny s mohutným zázemím nepřestěhoval právě ke svým příbuzným.

³²⁹ Volf, Josef. Čeští exulanti v matrikách perenských. In: *Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu v Praze: rodopis– historie – vlastivěda*. Praha: Jednota potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu, 1932, ročník III, č. 2. S. 30-42.

11. Protipožární vybavení

Požáry patřil k nejobávanějším událostem, jež mohly raně novověkého měšťana potkat. Jiří Pešek dokonce uvádí, že požáry byly i ve střední Evropě „nejdramatičtější městskou katastrofou“, ať už byly způsobeny přírodními vlivy, nedbalostí, nebo dokonce úmyslnou žhářskou činností.³³⁰

V prostoru města se oheň šířil snadno a rychle, roku 1588 bylo proto nařízeno, aby pro případ požáru každý desátek domů měl alespoň dva kožené korbele na hašení na povědomém a dobře přístupném místě.³³¹ V podkroví většího z domů tak nacházíme jedenáct kožených korbelů a šest dřevěných stříkaček.³³² Půda domu U Pštrosa byla jistě povědomá, ale pro boj s požárem ne tak docela rychle přístupná. Jako logičtější by se zdálo umístění dole na mazhauze vedle nádoby s vodou. Toto se jeví o to zvláštnější, když kromě skutečnosti, že požáry byly pravou metlou raně novověkých měst, zvážíme fakt, že Karel měl dokonce s požáry zkušenost skrze své blízké příbuzenstvo. V norimberském domě Pavla Bernharda, manžela Kysweinovy sestry, hořelo roku 1605.³³³

Příčinou této zdánlivé neopatrnosti může být skutečnost, že skutečně ničivé ohnivé pohromy se Starému městu v renesančním období vyhýbaly. V první polovině 16. století došlo v Praze k devíti větším požárům, žádný z nich však neponičil Staré město – v šesti případech hořelo na Novém městě, ve třech na Malé Straně (známý je především velký požár Malé Strany a Hradčan z roku 1541). Pamětníci těchto katastrof však v Kysweinově době již nežili a mezi lety 1576 a 1653 k žádnému většímu požáru nedošlo.³³⁴ Je proto možné, že Karel Kyswein s možností, že bude nucen hasit větší oheň, jednoduše nepočítal.

³³⁰ Pešek, Jiří. Katastrofa jako dějepisné téma. In: *Documenta Pragensia XVI: Ponížení a odstrčení*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1998. ISBN 978-80-86197-02-9. S. 133.

³³¹ Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl druhý*, s. 240.

³³² AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 210r, snímek 416.

³³³ SN B 1/II Nr. 1160, Feuersbrunst, Fünferhaus, 1605.

³³⁴ Ledvinka, Václav. Velký pražský požár roku 1541. In: *Documenta Pragensia XVI: Ponížení a odstrčení*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1998. ISBN 978-80-86197-02-9. S. 180–181.

³³⁴ Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl druhý*, s. 240.

12. Obchod a sortiment

Jak bylo již výše uvedeno, Karel se živil jako kramář a šmejdíř. Není divu, že v ulici jménem „Železná“ prodával železářské zboží, tedy tzv. „železný šmejd“, v této době již výhradně z dovozu. Původně byli totiž šmejdíři řemeslníky, kteří si alespoň část svého zboží vyráběli sami, ale od poloviny 16. století se stali výhradními obchodníky. Domovinou železného šmejdu, který zahrnoval cínové, mosazné, měděné a železné výrobky,³³⁵ byl – stejně jako původní domovinou Karlovou – Norimberk, pročež byl tento šmejd nazýván norimberským.³³⁶ Jako kramář obchodoval Karel Kyswein kromě železných produktů i s dalšími dováženými řemeslnými výrobky: koženým a textilním šmejdem, tedy s váčky, pentlemi a stuhami, podvazky, ale i s hedvábím.

Základní složkou Kysweinova sortimentu byl, jak už bylo výše řečeno, kovový šmejd. V jeho případě to zahrnuje nádobí, svícný, šrouby, různé nářadí, zbraně, různé cetky, řetízky apod.

Nejpočetnějším druhem zboží, se kterým norimberský rodák obchodoval, snad i ve velkoobchodním měřítku, byly svícný. Na prodej jich měl kolem šesti set sedmdesáti, některé byly z mosazi, u jiných materiál není upřesněn, ale drtivá většina jich byla železných, menší část pocínovaných.³³⁷ Šrouby nacházíme ve čtyřiceti dvou svazcích³³⁸ a dalších tři sta sedmdesát jedna kusů jednotlivě.³³⁹ Z nářadí obchodoval s pilkami, soukenickými kramplemi (nástroj na česání vlny),³⁴⁰ pilníky³⁴¹ (i zlatnickými³⁴²), kladivy, s nebozezy „v způsob dlátek“ i s dlátky samotnými, s železnými kleštěmi,³⁴³ s kleštěmi na ohýbání drátů³⁴⁴ atd.

³³⁵ Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 45.

³³⁶ Tamtéž, s. 46.

³³⁷ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 202v, 208v, 209r, 211r, 212r, 212v, 213v, 214r, snímek 401, 413, 414, 418, 420, 421, 423, 424.

³³⁸ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³³⁹ Tamtéž, fol. 212r, snímek 420.

³⁴⁰ Tamtéž, fol. 210v, snímek 417.

³⁴¹ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³⁴² Tamtéž, fol. 211v, snímek 419.

³⁴³ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³⁴⁴ Tamtéž, fol. 211v, snímek 419.

K nádobí patří například šálky z anglického cínu, dvacet devět konvic, mísy, měděnice, talíře, rošt (mříž cínová) na prase,³⁴⁵ trejfusy (trojnožky)³⁴⁶ či kuchyňské sekáčky.³⁴⁷ Dále se setkáváme s různými druhy drátů, zvonečky,³⁴⁸ řetízky,³⁴⁹ zámečky (dost možná ve významu spon a přezek),³⁵⁰ mosaznými přezkami, náprstky,³⁵¹ kohoutky na víno,³⁵² křesadly, mosaznými prsteny,³⁵³ koňskými pušťadly, břitvami,³⁵⁴ ohřívadly³⁵⁵ apod. Zbraně a příslušenství ke zbraním zahrnují kechery (pouzdra) k ručnicím v šedesáti šesti kusech, devět brunšvických tulichů,³⁵⁶ osm holsterů k pistolím, osmnáct toulců a pět kordů.³⁵⁷

Z nezelezářského zboží Kyswein prodával váčky,³⁵⁸ kterých nalézáme značné množství. Nepočítajíce ty, které shnily ve vlhkém sklepě,³⁵⁹ jich nacházíme dohromady tři sta padesát osm. Dále narážíme na běžné kramářské zboží, jež bylo dalším typickým norimberským obchodním artiklem,³⁶⁰ jako podvazky,³⁶¹ hedvábné klobouky,³⁶² hřebeny,³⁶³ sklenice, včetně benátských,³⁶⁴ papír na rýsování,³⁶⁵ přesýpací hodinky,³⁶⁶ stuhy,³⁶⁷

³⁴⁵ Tamtéž, fol. 212v, snímek 421.

³⁴⁶ Tamtéž, fol. 212v, 213r, snímek 421, 422.

³⁴⁷ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³⁴⁸ Tamtéž, fol. 210v, snímek 417.

³⁴⁹ Tamtéž, fol. 212r, 214v, snímek 420, 425.

³⁵⁰ Tamtéž, fol. 211v, 212r, snímek 419, 420.

³⁵¹ Tamtéž, fol. 210v, snímek 417.

³⁵² Tamtéž, fol. 211v, snímek 419.

³⁵³ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³⁵⁴ Tamtéž, fol. 211v, snímek 419.

³⁵⁵ Tamtéž, fol. 212r, snímek 420.

³⁵⁶ Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

³⁵⁷ Tamtéž, fol. 209v, snímek 415.

³⁵⁸ Tamtéž, fol. 204r, 204v, 213v, 214r, snímek 404, 405, 423, 424.

³⁵⁹ „Nůška s váčky zetlelými a pokaženými“ (Tamtéž, fol. 214r, snímek 424.).

³⁶⁰ Buňatová, Marie. *Pražští kupci na cestách: předbělohorská Praha a středoevropské trhy*, s. 118.

³⁶¹ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

³⁶² Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

³⁶³ Tamtéž, fol. 210v, snímek 417.

³⁶⁴ Tamtéž, fol. 208r, 213r, snímek 412, 422.

³⁶⁵ Tamtéž, fol. 213v, snímek 423.

³⁶⁶ Tamtéž, fol. 212r, snímek 420.

³⁶⁷ Tamtéž, fol. 211r, snímek 418.

aksamitové pentlíky, nitě,³⁶⁸ cívkové zlato,³⁶⁹ hedvábi³⁷⁰ a mnoho dalšího. Zboží kupec Kyswein většinou skladoval „v síni v sklepe nejzadnějším“ v prvním domě.³⁷¹

O nákup zboží v zahraničí se starali faktoři, tedy nákupčí. Spolupracovali s pražskými kupci a posílali jim objednané zboží, ale byli zároveň autonomními norimberskými obchodníky.³⁷² V pozůstalosti nalézáme faktorskou knihu Marka Fukara z Annaberku,³⁷³ snad byl Kysweinovým, či ještě Ceydlarovým bývalým nákupčím. V kšaftu se Karel zmiňuje o svém handlovním služebníkovi Ondřeji Teukerovi z Norimberka a o svém obchodním společníku a švagru Pavlu Bernhartovi, rovněž Norimberčanovi. Právě druhý jmenovaný byl zřejmě Kysweinovým faktorem. Tito dva muži, Ondřej Teuker a Pavel Bernhart, mají – podle testamentu – po smrti Karlově vést obchod, dokud se jej jeho syn nebude moci ujmout sám.³⁷⁴

Kupecké knihy, kterých v inventáři nalézáme celkem dvacet,³⁷⁵ u nás zavedli obchodně pokročilejší cizinci.³⁷⁶ Karel zřejmě coby Norimberčan vedl účetnictví s německou důsledností. V knihách nacházíme kvintance (stvrzenky), šuldbrýfy (dlužní úpisy), vekslovní účty a handlovní psaní. Jako mnozí jiní bohatí obchodníci, přijímal Karel i základy (zástavy), dosti bohatě se u něj zastavila i Barbara Štorková (Starková),³⁷⁷ tedy příbuzná právě Lorence Starka ze Starkenfelsu, který se za Kysweina zaručil při získávání měšťanského práva.

³⁶⁸ Tamtéž, fol. 214r, snímek 424.

³⁶⁹ Tamtéž, fol. 214v, snímek 425.

³⁷⁰ Tamtéž, fol. 214r, 214v, snímek 424, 425.

³⁷¹ Tamtéž, fol. 210r, snímek 416.

³⁷² Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 77. Podrobněji také Buňatová, Marie. *Pražští kupci na cestách: předbělohorská Praha a středoevropské trhy*, s. 118–122.

³⁷³ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201v, snímek 399.

³⁷⁴ AHMP, Kniha testamentů 2., 1619–1658, rkp. 2206, fol. 40v, snímek 59.

³⁷⁵ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 201v, 203r, snímek 399, 402.

³⁷⁶ Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl první*, s. 550.

³⁷⁷ AHMP, Kniha inventářů, 1615–1627, rkp. 1175, fol. 203r, snímek 402.

13. Závěr

V této práci byl představen měšťan a kupec Karel Kyswein, jeho norimberský původ a rodina, usazení v metropoli českého království spojené s ženitbou a ziskem statků v Železné ulici a v neposlední řadě pozůstalost zde nalezená a zapsaná. Text se na příkladu jednotlivého lidského života pokusil nabídnout dílčí vhled do některých témat bádání o předbělohorských a pobělohorských českých dějinách.

Popis Kysweinovy životní pouti názorně ukazuje úzké vztahy mezi Prahou a Norimberkem a napomáhá bližšímu poznání vztahů mezi těmito dvěma městy. Nahlédnutí do poměrů bohaté staroměstské luteránské domácnosti informuje o této specifické části pražského obyvatelstva v době přechodu od renesance k baroku a je příspěvkem ke stále se rozvíjející tradici zkoumání dějin každodennosti. Zároveň je dokladem poměrně vysoké úrovně předbělohorského pražského měšťanstva, a to jak na úrovni čistě finanční a materiální, tak na úrovni kulturní, duchovní a umělecké.

Inventář Karla Kysweina byl jakožto základní pramen úmyslně vybrán náhodně. K dalšímu bádání jsem se nechal vést jeho bílými místy, které bylo třeba zaplnit a sledoval jsem Karlovu stopu a částečně stopu Karlovy rodiny napříč prameny i sekundárními zdroji. Samotná tato zvolená metoda přála mnoha překvapením a stále se větvící cestičky poznání vedoucí od tohoto měšťana nabízejí mnoho směrů, kterými by se mohlo další bádání související s touto prací ubírat.

V práci samotné jsem zpracoval Karlův norimberský původ a příbuzenstvo z řad rodin Tucherů, Viatisů i Schlüsselfelderů, jedna z cest, která se nabízí, je tedy cestou Karlovy rodiny. Ač byla útržkovitě zkoumána v mnoha publikacích, studiu může být podrobena jako celek jak z genealogického hlediska, tak komparativně z hlediska vývoje kultury a každodennosti. Budoucí bádání se může pustit podrobně i za osudy jednotlivých členů, například Karla Kysweina mladšího, dožil-li se dospělosti.

S ohledem na skutečnost, že byl Karel obchodníkem a tato práce jeho obchodní vztahy zcela dopodrobna nezkoumá, se pro budoucí bádání nabízí právě i téma obchodnických vazeb a praxe okolo jeho osoby, osob jeho společníků a rodiny. Linií bádání by také bylo možné opřít o domy, ve kterých byla pozůstalost uložena. Pražskými domy včetně domů čp. 488 a 489 se sice někteří badatelé již zabývali, studie zkoumající jejich komplexní osud, osudy

jejich obyvatel a proměny domů z hlediska každodennosti však dosud zpracovány nebyly. V neposlední řadě by bylo možno komparovat Karlův pozůstalostní inventář jako celek, či v rámci jednotlivých skupin předmětů s inventáři dalšími, což z hlediska dějin odívání již zmínkou učinila například Alena Nachtmanová. Platí to však pro všechny kategorie předmětů nalezených v pozůstalosti. V tomto textu jsem majetek rozdělil podle oblastí každodenního života, s kterými přímo či nepřímo souvisely, a sice na domy, které již byly zmíněny, knihy, nábytek, nádobí, předměty spojené s hygienou, oděvy, šperky a cennosti, dětské předměty, hračky a hudebniny, protipožární prostředky a konečně zboží, pro obchodníka nepochybně bytostně důležitou kategorií. Vzhledem ke skutečnosti neobvyklého počtu obrazů v Kysweinově inventáři by jistě stálo za zpracování, pravděpodobně v rámci širší studie, především toto téma.

Ve srovnání s čistě komparativním bádáním, které zkoumá vybranou epochu nebo vybraný typ předmětů bez výraznějšího přihlédnutí k individualitě jejich vlastníků, nabízí důraz na jediný inventář náhled na život jedince v detailu. Soupis pozůstalosti může ukázat nejen majetkové poměry nebožtíka, ale též vztah konzervatismu a touhy po novém v životě konkrétní rodiny, způsob nakládání se svršky zesnulé manželky, či projev událostí „velké“ historie, jakou byla například odzbrojení pražských měst po bitvě na Bílé hoře, na historii „menší“.

Mluví-li se o měšťanstvu na prahu třicetileté války, nemělo by se na Karla Kysweina zapomínat. Ač původem Norimberčan, byl jedním z nejúspěšnějších pražských měšťanů své doby. Do historie českého hlavního města se zapsal příspěvkem na kostely a jeho odkaz přežil v jednom ze jmen domu čp. 488. Byl společensky aktivní a až do smrti moderní. Přestože žil Karel krátce, pouhých čtyřicet dva let, stojí na přelomu dvou epoch. Šestnáctého a sedmnáctého století, renesance a baroka, období předbělohorského a pobělohorského.

14. Prameny

Archivní a rukopisné prameny

Archiv hlavního města Prahy

Kniha měšťanských práv, 1600–1662/1690 (AHMP, rkp. 536).

Kniha inventářů, 1596–1622 (AHMP, rkp. 1174).

Kniha inventářů, 1615–1627 (AHMP, rkp. 1175).

Kniha svatebních smluv a kšaftovních kvitancí 3., 1651–1681 (AHMP, rkp. 2180).

Kniha testamentů 1., 1582–1620 (AHMP, rkp. 2205).

Kniha testamentů 2., 1619–1658 (AHMP, rkp. 2206).

Kniha testamentů 4., 1617–1665 (AHMP, rkp. 2210).

Registra hlavní příjmů sbírek sněmem povolených, 1615–1620 (AHMP, rkp. 79).

Landeskirchliches Archiv der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Bayern

Bestattungen 1570–1587 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Taufen 1533–1543 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Taufen 1544–1555 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Taufen 1556–1578 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Trauungen 1524–1543 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Trauungen 1556–1586 (LAELKB, Dekanat Nürnberg, Nürnberg-St. Sebald).

Germanisches Nationalmuseum

Bildnis der Katharina Gösswein, geb. Tucher (GN, Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1490).

Bildnis der Katharina Gösswein, geb. Tucher, Rückseite mit Allianzwappen (GN, Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1490).

Bildnis des Nikolaus Gösswein (GN, Nürnberg, Inv. Nr. Gm 1489).

Stadtarchiv Nürnberg

Das Große Tucherbuch, E 29/III (SN, Nr. 258).

Feuersbrunst, Fünferhaus, 1605 (SN B 1/II Nr. 1160).

Schenkungsbrief, 1582 (SN. E 19/II – Familienarchiv Peller, Nr. 375).

Testament des Mathes Bauer (SN, E 19/II, Nr. 375).

Staré tisky

Seifert, Johann. Hoch-Adeliche Stam-Taffeln. Zweyter Theil. 1723. Regensburg. Tab. 16/10 EE.

Siebmacher, Johann. *Wappenbuch*. Nürnberg: Rudolf Johann Helmer, 1701.

Edice pramenů

Tieftrunk, Karel (ed.). *Pavla Skály ze Zhoře Historie Česká, část IV*. Praha: I. L. Kober, 1867. 440 s.

15. Literatura

Bartelmeß, Albert. Die Patrizierfamilie Tucher im 17. und 18. Jahrhundert. In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 77. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1990. S. 223–244.

Bartelmeß, Wilhelm. Lebensbeschreibung des Hans Rieter von Kornburg (1522–1584) und seine beide Kopial- und Stammbücher. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 56. 1969. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 360–383.

Bauernfeind, Walter. Die reichsten Nürnberger Bürger 1579 und ihre Stellung in der reichsstädtischen Gesellschaft. *Jahrbuch für fränkische Landesforschung*, Band 60. 2000. Neustadt an der Aisch: Zentralinstitut für Regionalforschung an der Universität Erlangen-Nürnberg. ISBN 3-7686-9271-X. S. 200–253.

Bílek, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, část druhá*. Praha: Nákladem Musea království českého, 1883. S. 673–1470.

Bock, Friedrich. Nürnberger Spitznamen von 1200 bis 1800. Ein Verzeichnis mit Einführung. In: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 45. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1954. S. 1–147.

Buňatová, Marie. *Pražští kupci na cestách: předbělohorská Praha a středoevropské trhy*. Praha: Mishkezy, 2013. 350 s. ISBN 978-80-87886-01-4.

Bůžek, Václav. Každodenní kultura jihočeských měšťanských domácností v předbělohorské době. In: *Opera Historica 1: Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*. České Budějovice: Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 1991. S. 43–73.

Bůžek, Václav. Bůžková, Hana. Stejskalová, Jana. Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách (Prameny, metody, stratifikace). In: *Jihočeský sborník historický 59 (2)*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 1990, S. 65–80.

Čarek, Jiří. Z dějin staroměstských domů. In: *Pražský sborník historický XVI*. Praha: Panorama, 1983. 192 s.

Diefenbacher, Michael. Obchod norimberského patriciátu orientovaný na východ na příkladu Tucherů v době kolem roku 1500. In: *Pražský sborník historický 36*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2008. ISBN 978-80-86852-25-6. S. 7–30.

Fejtová, Olga, Ledvinka, Václav, Pešek, Jiří (eds.). *Documenta Pragensia XXIX: Ztracená blízkost. Praha – Norimberk v proměnách staletí*. Praha: Archiv hlavního města Prahy. 801 s. ISBN 978-80-86852-35-5.

Fejtová, Olga. Die Inventare des bürgerlichen Besitzes als Quelle der Geschichte zur Erforschung der bürgerlichen Buchkultur in der Frühen Neuzeit. *Mitteleuropäische Forschung in den letzten drei Jahrzehnten. Vana Tallinn*, roč. 19 (23), Tallinn: Estopol, 2008. S. 4–77.

Fleischmann, Peter. *Rat und Patriziat in Nürnberg: die Herrschaft der Ratsgeschlechter vom 13. bis zum 18. Jahrhundert*, Band 1. Nürnberg: Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg, 2008. 1967 s. ISBN 978-3-87191-333-4.

Grieb, Manfred H. (ed.). *Nürnberger Künstlerlexikon: Bildende Künstler, Kunsthandwerker, Gelehrte, Sammler, Kulturschaffende und Mäzene vom 12. bis zur Mitte des 20. Jahrhunderts*, Band 1, A–J. 2011. München: Walter de Gruyter. 2104 s. ISBN 978-3-11-091296-8.

Grulich, Josef. Zkoumání „maličností“: Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie. *Český časopis historický*, roč. 99, č. 3. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007. S. 519–547.

Hrejsa, Ferdinand. *U Salvatora: z dějin evangelické církve v Praze (1609–1632)*. Praha: Nákladem Českobratrského evangelického sboru, 1930. 91 s.

Hrubá, Michaela. „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“: pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době. Ústí nad Labem: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 2002. 337 s. ISBN 978-80-7044-440-5.

Hrubý, František. Selské a panské inventáře v době předbělohorské 1, 2. *Český časopis historický*, roč. 33, č. 1, 2. Praha: Historický klub, 1927. S. 21–59. S. 263–306.

Hrubý, Hynek. *České postilly: studie literárně a kulturně historická*. Nákladem jubilejního fondu Král. české společnosti nauk, 1901. 322 s.

Janáček, Josef. *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*. Praha: ČSAV, 1955. 407 s.

Kašpar, Oldřich, Kašpar, Zdeněk. K dějinám měšťanských knihoven v Šumperku v 16. stol. (Knihovna písaře Ondřeje Kargerera). *Listy filologické / Folia philologica*. 1984, Roč. 107, Čís. 3. S. 158–161.

Klier, Richard. Der schlesische und polnische Transithandel durch Böhmen nach Nürnberg in den Jahren 1540 bis 1576. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* Band 53. 1965. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 195–228.

Kotková, Olga. *The National Gallery in Prague: Illustrated summary catalogue. Netherlandish painting 1480–1600. I/1*. 1999. Praha: Národní galerie. 175 s. ISBN 80-7035-178-0.

Kreslins, Janis. Neubestimmung der Europa-Idee. In: Bußmann, Klaus. Werner, Elke Anna (eds.): *Europa in 17. Jahrhundert: Ein politischer Mythos und seine Bilder*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2004. 437 s. ISBN 978-3-515-08274-7.

Ledvinka, Václav. Velký pražský požár roku 1541. In: *Documenta Pragensia XVI: Ponížení a odstrčení*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1998. ISBN 978-80-86197-02-9. S. 179–186.

Lenderová, Milena. Jiránek, Tomáš. Macková, Marie. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

Líva, Václav. Studie o Praze pobělohorské: II. Rekatolizace. *Sborník příspěvků k dějinám Královského hlavního města Prahy*, VII. Praha: Obec královského hlavního města Prahy, 1907. S. 1–120.

Líva, Václav. Studie o Praze pobělohorské III: Změny v domovním majetku a konfiskace. In: *Sborník příspěvků k dějinám hl. města Prahy IX*. Praha: Obec hlavního města Prahy, 1935. 440 s.

Nachtmannová, Alena. Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století. In: *Documenta Pragensia XXII: Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004. 396 s. ISBN 978-80-902597-9-9.

Nachtmannová, Alena. *Mezi tradicí a módou: odívání v Čechách od renesance k baroku*. Praha: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2012. 303 s. ISBN 978-80-86516-51-6.

Nachtmannová, Alena. Módní oděv raného novověku jako symbol společenského postavení. In: *Oděv v Čechách ve středověku a raném novověku*. Praha: Národní památkový ústav, 2016. ISBN 978-80-86516-83-7. S. 61–73.

Nodl, Martin. Mikrohistorie a historická antropologie. *Dějiny – teorie – kritika*, č. 2. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004. S. 237–252.

Pajer, Jiří. *Studie o novokřtěncích*. Strážnice: ETNOS, 2007. 233 s. ISBN 978-80-900300-8-4.

Pešek, Jiří. *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*. In: *Pražský sborník historický XV*. Praha: Panorama, 1982. S. 63–93.

Pešek, Jiří. Pražské měšťanské zbrojnice v letech 1584–1620. In: *Documenta Pragensia VI/1*. Praha: Archiv Hlavního města Prahy, 1986. S. 132–149.

Pešek, Jiří. Obrazy a grafiky a jejich majitelé v předbělohorské Praze. *Umění*, 39/5, 1991. S. 369–383.

Pešek, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života. In: *Opera Historica 1, Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*. České Budějovice: Historický ústav, 1991. S. 30–42.

Pešek, Jiří. *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620*. Praha: Karolinum, 1993. 166 s. ISBN 978-80-7066-789-7.

Pešek, Jiří. Katastrofa jako dějepisné téma. In: *Documenta Pragensia XVI: Ponížení a odstrčení*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1998. ISBN 978-80-86197-02-9. S. 133–139.

Rainer, Friese. Die Hinderofen – Beiträge zur Geschichte einer schwäbischen Familie. In: *Archiv für Sippenforschung*, Heft 97. Limburg an der Lahn: Starke Verlag. 1985. S. 41–72.

Ruth, František, *Kronika Královské Prahy a obcí sousedních, svazek V*. Praha: Pavel Körber, 1904. S. 896–1246.

Seibold, Gerhart. Die Viatis und Peller. Beiträge zur Geschichte ihrer Handelsgesellschaft. Köln: Böhlau, 1977. 124 s. ISBN 978-3-412-05177-8.

Schiebe, August. *Universal-Lexikon der Handelswissenschaften, zweiter Band*. Leipzig: Friedrich Fleischer, 1838. 656 s.

Schwemmer, Wilhelm. Das Mäzenatentum der nürnberger Patrizierfamilie Tucher vom 14.–18. Jahrhundert. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, Band 51. 1962. Nürnberg: Selbstverlag des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg. S. 18–59.

Siebmacher, Johann. Hefner, Otto Titan von. Heyer von Rosenfeld, Friedrich. *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, fünftes Bandes, zweite Abtheilung. Zweitausend bürgerliche Wappen*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1857. 69 s.

Siebmacher, Johann. Hefner, Otto Titan von. Heyer von Rosenfeld, Friedrich. *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, fünftes Bandes, zweite Abtheilung. Zweitausend bürgerliche Wappen*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1873. 60 s.

Šámal, Petr. Rymarev, Alexandr. *Domy na Starém Městě pražském*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 335 s. ISBN 80-7106-810-1.

Talavášek, Oldřich a kol. *Tkalcovská příručka*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1980. 737 s.

Tangl, Karlmann. Die Freidl zu Wolfsberg. *Carinthia: Zeitschrift für Vaterlandskunde, Belehrung und Unterhaltung*, Band 47, Nr. 17. Klagenfurt: Simon Martin Mayer, 1857. S. 111–112.

Teige, Josef. *Základy starého místopisu pražského (1437–1620), díl I.* Praha: Obec královského hlavního města Prahy, 1910. 829 s.

Voit, Petr. *Měšťanské knihovny v Olomouci před Bílou horou.* In: *Vlastivědný věstník moravský XXXIII (2).* Musejní spolek, 1981. 272 s.

Volf, Josef. *Čeští exulanti v matrikách perenských.* In: *Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu v Praze: rodopis– historie – vlastivěda.* Praha: Jednota potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu, 1932, ročník III, č. 2. S. 30–42.

Winter, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých: od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy.* Praha: F. Šimáček, 1893. 670 s.

Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl první.* Praha: Matice česká, 1890. 796 s.

Winter, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku, díl druhý.* Praha: Matice česká, 1892. 902 s.

Winter, Zikmund. *Z rodiny a domácnosti staročeské: ze života XVI. století.* Praha: J. Otto, 1912. 370 s.

Zábranský, Vilém. *Noví měšťané pražští v první polovině 17. století – měšťané z Norimberku.* In: *Documenta Pragensia XXIX: Ztracená blízkost. Praha – Norimberk v proměnách staletí.* Praha: Archiv hlavního města Prahy. ISBN 978-80-86852-35-5. S. 381–388.

Zahn, Peter. *Inschriften als sozialgeschichtliche Quellen zur Nürnberger Geschichte. Die Grab-Epitaphien der 110 reichsten Bürger von 1579.* *Jahrbuch für fränkische Landesforschung*, Band. 62. Neustadt an der Aisch: Zentralinstitut für Regionalforschung an der Universität Erlangen-Nürnberg. 2002. S. 157–178.

Zander-Seidel, Jutta. *Textiler Hausrat: Kleidung und Haustextilien in Nürnberg von 1500–1650.* München: Deutscher Kunstverlag, 1990. 251 s. ISBN 978-3-422-06067-8.

16. Seznam příloh

Příloha 1 – Katharina Gößwein, roz. Tucher (Hans Plattner), 1537

Příloha 2 – Katharina Gößwein, roz. Tucher (Hans Plattner) 1537, fotografie 2

Příloha 3 – Nicolaus Gößwein (Hans Plattner), 1537

Příloha 4 – Katharina Tucher (Lucidel), 1565

Příloha 5 – Katharina Gößwein, roz. Tucher, medaile (Valentin Maler), 1567

Příloha 6 – erby na zadní straně portrétu, 1537

Příloha 7 – Wappenbuch, 1873

Příloha 8 – Wappenbuch, 1701

Příloha 9 – Wappenbuch 1857

Příloha 10 – Kysweinova rodina

Příloha 1

Katharina Gößwein, roz. Tucher (Hans Plattner), 1537

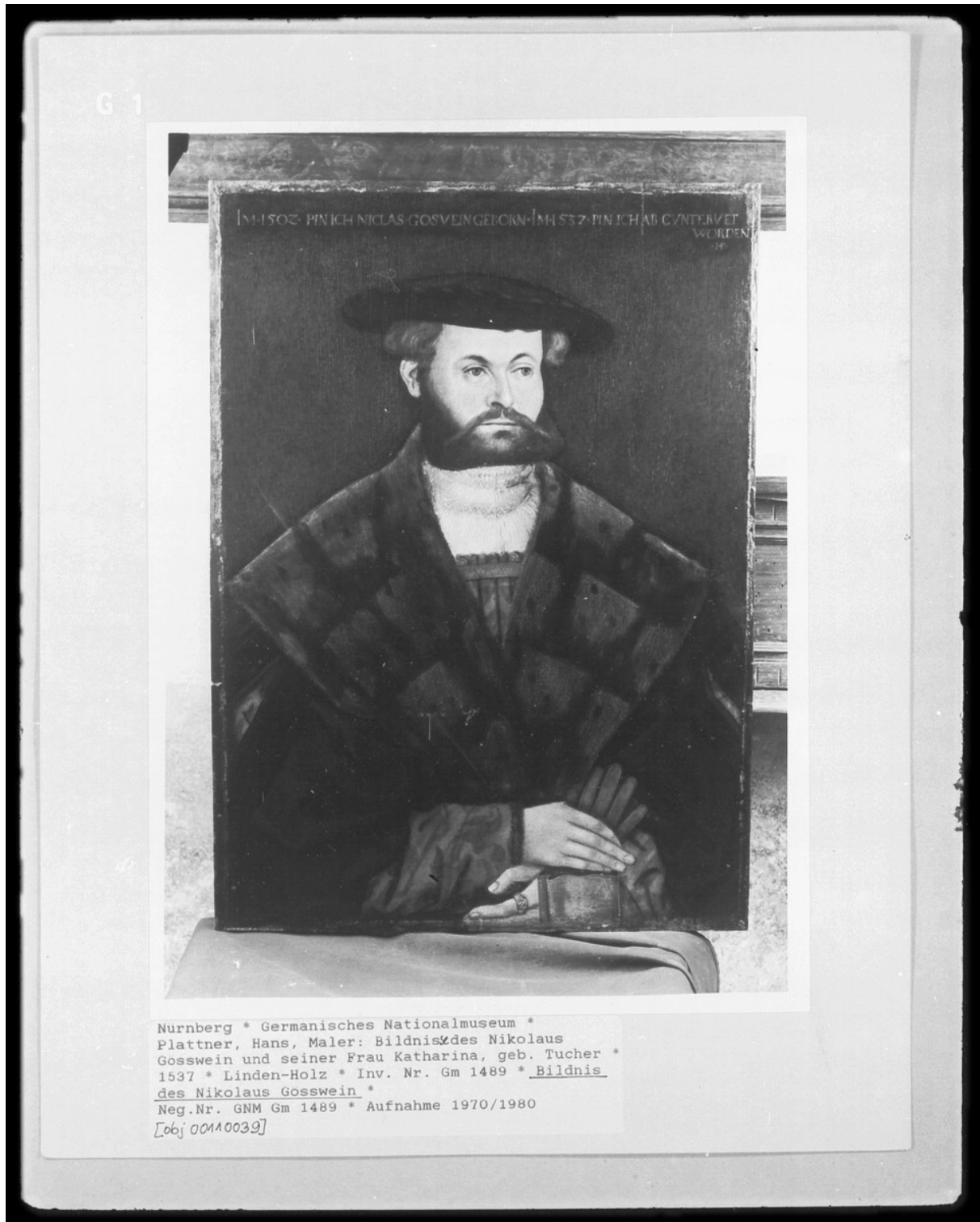
Příloha 2

Katharina Gößwein, roz. Tucher (Hans Plattner) 1537, fotografie 2

Příloha 3

Nicolaus Gößwein (Hans Plattner), 1537

Příloha 4

Katharina Tucher (Lucidel), 1565

Příloha 5

Katharina Gößwein, roz. Tucher, medaile (Valentin Maler), 1567

Příloha 6

Erby na zadní straně portrétu, 1537

Příloha 7

Wappenbuch, 1873

Příloha 8

Wappenbuch, 1701

Příloha 9

Wappenbuch 1857

Příloha 10

Kysweinova rodina

